AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 623
FİYATI : 125 KURUŞ

Madenlerimiz Üzerinde Oynanan

Cilt : XXXVI Yıl : 13 Sayı : 623

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Toker

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ
Kurtul Altuğ

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nizamettin Durgun

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — TİYATRO: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay — SİNEMA: Nijat Özön — YAYINLAR: İlhami Soysal — İKTİSAT: Mehmet Tuğrul.

İstihbarat Tel : 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KARİKATÜR
Cem

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A. - Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLÂN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası - Ankara

BASILDIĞI TARİH
25.5.1966

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA - TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Şu satırları yazdığım sırada birden, altı yıl öncesine ait hatıralarım canlanıverdi. O günlerde, Ankara Cezaevinin, biz gazeteci mahpuslarca "Ankara Hilton" diye anılan 10. Koğuşunda sıkıcı, azaplı günlerin bitmesini bekliyorduk. Ama dışardakiler de bizden rahat değillerdi. DP İktidarının hak, hukuk tanımaz yöneticileri, millete kan kusturmakla meşguldüler.

Nihayet ışıklı bir sabah uyandığımda, beklenen saatin gelmiş olduğunu gördüm. Cezaevinin kapıları, biz gazetecilere ardına kadar açıldı. Kapıda karşılaştıklarımız, 27 Mayısın gerçek sahibi Türk Silâhlı Kuvvetlerinin mensuplarıydılar. Evime taptaze ümitler ve yepyeni heyecanlarla koştum. Oradan da dergime ve dostlarıma...

27 Mayıs 1960'dan tam altı yıl sonra bugün, memleketin manzarasına baktıkça yüreğim eziliyor, "çektiklerimizin sonu bu mu olacaktı?" diyorum.

Bu derginin bütün mensupları, muhabirinden matbaadaki işçisine kadar hemen herkes çile çekmiştir. Kimi, DP İktidarının matbaamızı kapatmasından dolayı aç kalmıştır, kimi zindanlara gönderilmiştir, Ama hepsi de, ümidini yitirmeden, mücadeleye devam etmiştir. Mücadele bayrağı elden ele devredilerek, karanlık günler geçilmiştir.

Bizim bu savaşta güvendiğimiz en büyük kuvvet, devrimci Türk Gençliği olmuştur. En sıkışık anlarımızda, atatürkçü Gençliğin yanıbaşımızda olduğunu görmüş ve daha da hızlanmışızdır. Şimdi, Demirel İktidarının memleketi karanlık bir devrenin kenarına getirdiği şu günlerde Türk Gençliğinin gerçek temsilcilerini yanıbaşımızda bulmanın gururu içindeyiz. Türk Gençliğinin gerçek temsilcisi T.M.T.F.'nun Genel Başkanı Yücel Akıncının "Gençlik ve Politika" başlıklı yazısıyla bizim düşüncelerimiz arasında büyük yakınlık bulacaksınız.

Bu hafta sizlere, iki eski M.B.K. üyesinin iki nefis yazısını sunuyoruz. Orhan Erkanlı, bu hafta, Japonyada bulunan Başyazarımız Metin Tokerin "Haftanın İçinden" sayfasının misafir yazarıdır. Erkanlının olaylara teşhis koymadaki mehareti, AKİS okuyucularının malûmudur. İkinci yazı ise, yine bir M.B.K. üyesi, tabiî senatör Refet Aksoyoğlunundur. Aksoyoğlu sizlere "Altı Yıl Sonra" başlıklı yazısında, 27 Mayısı ve İhtilâlin altıncı yılında memleketimizi anlatmaktadır.

Bu hafta en ilginç yazı olarak niteleyeceğim "Madenler" yazısı, ekibimizin iyi araştırıcı sıfatına hak kazanan Teoman Erel tarafından hazırlanmıştır. Kapak konusu olarak da seçtiğimiz "Madenler" meselesi, yurtseverlerin bu konudaki duygu ve düşüncelerine tercüman olacak bir hassasiyetle ele alınmıştır. Türkiyenin millî servetleri üzerinde ne dolaplar döndüğünü görmek, gerçekten dehşet vericidir.

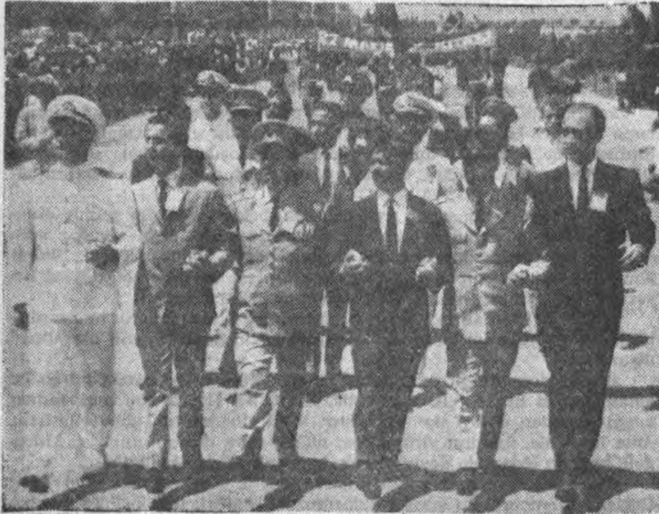
Münasebetsiz bir tekzip yazısı yüzünden aksayan ve yeniden basacağımızı vaadettiğimiz, "İsmet Paşayla 10 Yıl"a ait XXIV. tefrikayı bu haftadan itibaren bayilerinizden ve AKİS idarehanesinden temin edebilirsiniz.

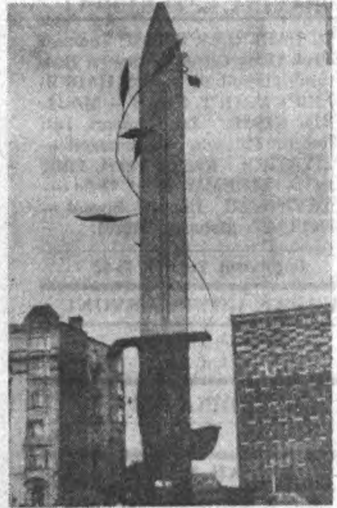
Saygılarımla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt : XXXVI Sayı : 623 28 Mayıs 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

27 Mayıs tören kıtası ve 27 Mayıs süngüsü
"Anlayana sivrisinek saz..."

Millet

27 Mayısın 6. yılında

Bu satırların okunduğu sırada, 27 Mayıs Devriminin üzerinden tam altı yıl geçmiş olacaktır. Anayasa dışı tutum ve davranışlarıyla meşruiyetini yitirmiş olan bir iktidara karşı yapılan bu hareketin temelindeki felsefe, Türkiyeyi daha iyiye, daha yeniye ve, Atatürkün deyimiyle, "çağdaş uygarlık düzeyine" ulaştırmaktır. 38 genç subayın temsilciliğini yaptığı devrimci Türk Ordusuyla 28-29 Nisanın yaratıcısı atatürkçü Gençlik bu amaçla elele vererek, bundan tam altı yıl önce, 27 Mayıs 1960 sabahı, bu topraklarda anti-demokratik arzu ve heveslerin kök salamıyacağını "kahrolası diktatörler"e ispat etmişlerdir.

27 Mayis 1960 Devrimi, kısılan hak ve hürriyetlerini millete iade etmek ve yepyeni, pırıl pırıl bir demokrasi kurmak için yapılmıştır. MBK İktidarını izleyen Kurucu Meclis dönemi hep ayni temel felsefeden feyz almıştır. Anayasa, özlenen düzeni gerçekleştirmek için hazırlanmış ve milletin onayına sunulmuştur. 1961 seçimleriyle gelen, İnönünün başında bulunduğu koalisyonlar ve son İnönü Hükümeti hep bu devrimci ruh ile çalışmıştır.

Memleketin 27 Mayıs 1960 Devriminden altı yıl sonraki manzarası gerçekten ibret, hattâ dehşet vericidir: Meclis basan, Muhalefeti kaba kuvvetle sindirmeğe çalışan bir İktidar, ilerici hareket ve davranışlara saldıran gericiler, yürekleri 27 Mayıs sabahının hıncıyla dolu bir avuç merhamet artığı... Türk seçmeni, 5 Haziranda yapılacak olan kısmî Senato seçimlerine, 27 Mayıs Devriminden altı yıl sonra bu hava içinde girmektedir.

Acaba 27 Mayıs 1960 sadece takvimden bir yaprak mıdır, yoksa ülkücü kuvvetlerin gericiliği, oy goygoyculuğundan kuvvet alan kötü politikacıyı etkisiz kılmak, ülkede Atatürk devrimlerini gerçek yerine oturtmak ve daha bağımsız bir düzen kurmak için giriştikleri bir hareket midir?

Bu soru bugün pek çok vatanseverin zihninde yer bulmuşsa, buna kimse şaşmamalıdır. Fakat şu da bilinmelidir ki, 27 Mayısı yapan kuvvetler, bugün bilinçli bir sessizlik içinde, olup-bitenleri izlemektedirler. Atatürkçü Gençlik, devrimci Ordu ve ilerici Basın, 27 Mayısın 6. yıldönümünde, bütün üzücü olaylara rağmen taptaze ümitlerle yarını beklemektedirler. Suları ters akıtmak nasıl mümkün değilse, 27 Mayısın götürdüklerini geri getirmek de o kadar mümkün değildir. Bunun böylece bilinmesinde, adımların dikkatli atılmasında her bakımdan fayda büyüktür.

HAFTANIN İÇİNDEN

Kısmî Senato Seçimleri

Orhan ERKANLI

Kısmî Senato seçimlerinin sonuçları bir iktidar değişmesine yol açmamakla beraber, rejimin kaderi ve Türkiyenin geleceği üzerinde kesin tesirler icra edecek niteliktedir. Bu hükmün gerekçesi Türkiyenin içinde bulunduğu şartlarda aranmalıdır. İktidarı değiştirmediği halde rejimin kaderine tesir edecek bir kısmî Senato seçimi ilk nazarda mantıksız bir düşünce tarzı olarak görünürse de, realist bir değerlendirmenin ifadesidir.

Ondört aylık müşterek ve yedi aylık müstakil A.P. İktidarının sonunda memleketimizin genel durumu endişe verici bir mahiyet arzetmektedir:

1) Yurt ve yurttaş yararına hiçbir iş yapamıyan, siyasî ihtirasların, şahsî kinlerin, intikam duygularının kanlı çatışma sahası haline gelen ve vatandaş nazarında itibarı sarsılan bir Meclis.

2) Beceriksiz, başarısız, yönü ve yönetimi belirsiz, Anayasanın sınırları üzerinde pervasızca dolaşan ve zaman zaman bu sınırları aşan, vatandaşa huzur, refah ve güven sağlıyamıyan bir Hükümet.

3) Fikir, his ve menfaat yönlerinden birbirlerinden gittikçe uzaklaşmaya, ayrılmaya ve zıt kutuplarda toplanmaya zorlanan, iktisadî bakımdan sıkıntı ve çaresizlik içinde bulunan ve moral bakımından çöküntüye, ümidsizliğe uğramış, bir kurtuluş yolu arıyan ve bekliyen halk kütleleri.

4) Müsteşar ve umum müdürlerden mahalle bekçilerine kadar hizmet emniyetinden yoksun bir memurlar topluluğu.

Bu durumun tek sorumlusu ve manevî suçlusu, A.P. Genel Başkanı Süleyman Demirel ile diğer A.P. yöneticileridir. Sandıktan çıkmak hiç bir meseleyi halletmez. Millî vicdana yerleşmek, milletten alınan temsil yetkisini, devletin bütün müesseselerini kanunlar dahilinde işleterek, başarıyla kullanmak gerekir. Demokratik rejimlerde, özellikle Türkiyede iktidar çok zor bir faaliyet sahasıdır. İktidara gelenler Meclis içinde ve dışında Muhalefete rağmen hizmet görmek, başarılı olmak zorundadırlar. Süleyman Demirel ve erkânıharbiyesi gibi, Muhalefeti yok etmek, Anayasayı değiştirmek ve neticede bir çoğunluk diktasına ulaşmak gayesiyle hazırlanan Seçim Kanunu tasarısını Meclise sevkedenler, Muhalefetin, kanunların kendisine tanıdığı her türlü hakkı kullanarak bu imha politikasını durdurmaya çalışacağını tahmin edememişlerdir. Bu sebeple Meclis çalışamaz hale gelmişse, bunun sorumlusu, suçlusu kimdir? Anayasanın üstünlüğünü savunan ve bu temel prensibi başarıya ulaştıran Muhalefet midir, yoksa çoğunluğun üstünlüğü gerekçesiyle Muhalefete taarruz eden İktidar mıdır? Gerçekte, Anayasanın üstünlüğü prensibini Anayasanın sınırları içinde savunanlar mücadeleyi kazanmışlar ve A.P. yöneticileri unutamıyacakları bir ders almışlardır. Fakat "Biz çoğunluktayız, hiç bir kanunî ve vicdanî sınır tanımadan istediğimizi yaparız" zihniyetini inatla, ısrarla ve hattâ kaba kuvvete, muştaya başvurarak savunanlar için bu ders yetersizdir. İşte kısmî Senato seçimlerinin hayatî önemi, rejim bakımından kesin tesiri bu noktada başlamaktadır. İlk dersi Mecliste Muhalefetten alanlar, ikinci dersi milletten almazlarsa, mücadele, Meclis açıldığı gün, kaldığı yerden başlıyacak ve mücadele sahasında yer alacak yeni faktörler sebebiyle çok daha şiddetli, çok daha inatçı ve tehlikeli safhalardan geçerek devam edecektir.

Geçen seçimlere nazaran bu seçimde A.P. oylarında bir çoğalma olduğu takdirde, Süleyman Demirel ve erkânıharbiyesinin taşkınlıklarını, tecavüzlerini akıl ve mantıkla, hattâ Anayasa ve İçtüzükle durdurmak imkânı kalmıyacak ve Meclisteki taarruzî hava vatandaşlar arasında da yayılarak tehlikenin derinliği ve genişliği normal tedbirlerle önlenemiyecek derecede artacaktır.

Kısmî Senato seçimlerinde sandık başına giden her seçmen, parti farkı gözetmeden, sadece Türkiyenin geleceği, rejimin emniyeti ve vatandaşın huzuru açısından durumu değerlendirerek oyunu kullanmak zorundadır. Kör bir taassup içinde atılacak oyların sonucu memleketi çıkmaz yollara sürükliyebilir. Muhalefet oylarında meydana gelecek yükselme, yanlış politikasını düzeltme sorumluluğunu hatırlatmak ve ters yönde gelişen hızlı gidişini durdurmak bakımlarından İktidara tesirli bir ihtar niteliği taşıyacak ve önce Meclis, sonra Hükümet normal bir çalışma devresine girebilecek veya, hiç değilse, bu konudaki ümitleri boşa çıkarmıyacak bir havaya bürünecektir.

A.P., seçimlere girerken, yedi aylık iktidarının başarısızlığını, Meclisin manevî gücüne indirdiği darbelerin menfi tesirlerini ve nihayet yedi ay içinde memleketi "yeni bir hareket" ihtimaline yaklaştırmanın doğurduğu huzursuzluğu halktan gizliyebilmek için elindeki bütün imkânları seferber ederek Muhalefeti malûm metodlarla suçlamaya devam edecektir. A.P.'nin, idarî mekanizmayı kendi arzularına âlet etmeye çalışacağı ve bir ölçüde bu konuda başarıya ulaşacağı da hesaba katılmalıdır.

Türk seçmenleri kısmî Senato seçimlerinde demokratik düzeni ve Anayasanın üstünlüğü tezini savunmak imkânına bir defa daha sahip olacaklardır. Vatandaşın, oy verme hakkını ve görevini, memleketimizin içinde bulunduğu durumu en doğru ölçülerle değerlendirerek yerine getireceği inancı ile, seçimlerin hayırlı olmasını dileriz.

Seçimler

Suçlu mu, suçsuz mu?

5 Hazirana doğru yaklaşıldıkça, türk seçmeninin, durumu gözler önüne serilen bir sanık hakkında vereceği hüküm daha fazla merak edilmeye başlanmıştır. Bu defaki kısmî Senato seçimleri, gündengüne, manzara olarak, jüri usûlüne dayanan amerikan mahkemelerine benzemektedir. Bu seçimlerde hükmü verecek olan jüri, halk; suçu tartışılan sanık ise, AP İktidarıdır. Suç, memleketin sekiz ayda itildiği durumdur. Böyle bir suçun mevcut olmadığını iddia etmek mümkün değildir. İşlerin vehamet denilecek bir noktaya getirilmiş olduğunu Muhalefet açıkça, İktidar ise zımnen kabul etmiş bulunmaktadır. Yapılan, "suç bende değil" demekten ibarettir ki, bunu bilhassa, sanık mevkiinde bulunan AP İktidarı ve onun başı Demirel yapmaktadır. Jüri durumundaki seçmen için, bütün delilleriyle ortaya konulup ispat edilen bu suçu tescil ve suçluyu, hiç olmazsa, 1965 seçimlerindeki oranda oy vermiyerek cezalandırmak bir görev haline gelmiştir. Merak bu noktada düğümlenmektedir: Jüri adalet dağıtabilmekte midir? Bu seçmen, demokrasiyi gerektiği şekilde işletebilecek midir?

Amerikan hukuk mahfillerinde, jürili mahkeme sistemi tartışılır durur. Bu sistemin iyi veya kötü bir adlî sistem olduğu hususunda fikirler ileri sürülür ve bu bakımdan herhangi bir dâva dahi, verilen hükmün sistemin iyiliğine veya kötülüğüne delil olarak gösterilmesi ihtimalinden dolayı önem kazanır. Türkiyede son yıllarda en çok tartışılan konu ise demokratik sistemdir. Bu sistemden ümit kesenler veya ümidi devam ettirenler gizli - açık tartışıp durmaktadırlar. Hele son sekiz ay içinde bu tartışma iyice yoğunlaşmıştır. İşte, 1966 kısmî Senato seçimlerinde, jüri durumundaki seçmenin vereceği hüküm bu bakımdan önem kazanmıştır. Bu seçmen, üzerine düşeni gerektiği gibi yapmalıdır ki, demokrasiden ümidi kesenler haksız çıksın, suçlu da doğru yola dönsün. Aksi takdirde, önümüzdeki yılların bir cehennemî manzara kazanmasına, haksız olarak beraet ettirilen suçlunun cüretini arttırmasına normal sonuçlar olarak bakmak gerekecektir. İşte, içinde bulunduğumuz günlerde mücadelesi yapılan budur.

Seçim mücadelesi bu zemin üzerinde ilerlemektedir. Bütün muhalefet partileri tarafından itham edilen sanık, suçluların telâşı içine düşmüştür. Demirel Radyoda, çabuk çabuk, acelesinden kelimeleri ve cümleleri yanlış söyleyerek, kendini savunmaya çabalamaktadır: Meclis çalışmamıştır ama, kabahat Muhalefettedir. Hem Hükümet, kanunları 10 Hazirandan sonra mutlaka çıkaracak ve gecikmeyi telâfi edecektir. Ortada ne vardır ki? Ne Zaten bu seçimin özelliği de budur. AP, savunmaya geçmek zorunda kalmıştır. Fakat bu savunma, Muhalefete hücum paravanasının arkasına mümkün olduğu kadar gizlenmek istenmektedir. Diğer partiler ise genel olarak AP'yi itham çizgisi üzerinde, çeşitli noktalarda yerlerini almışlardır. CHP, AP'nin kimliğini delillerle ve en sert şekilde ortaya koymaktadır. Muhalefetin ağır topu İnönü, seçim yapılacak illeri dolaşmakta ve tehlikeleri, kelimeleri yumuşatmadan, söylemektedir. İnönü bu görevi, türk demokrasisinin bu kritik ânında tarihî bir görev olarak benimsemiştir.

İnönü radyoda seçim konuşmasını yapıyor
Tarihî uyarma

hürriyetler gasbedilmiştir, ne de vatandaş angaryaya sürüklenmiştir!..

Yelpazedeki yerler

Bu lâfların yetmediğini Demirel kendisi de hissetmekte ve bu defa seçmene yalvarmaktadır: "Bizi korumak mecburiyetindesiniz!" Sanki bu parti ile vatandaşın göbeği beraber kesilmiştir, ikiz kardeştirler ve AP ne yaparsa yapsın, vatandaş bir vefakârlık borcu olarak onu affetmek zorundadır! Bu tema yalnız Radyoda değil, seçim yapılacak -hattâ yapılmıyacak- illerde, en kuytu köşelere kadar işlenmektedir. Ama bu, savunmadır. 1965 seçimlerindeki gibi hücum değildir.

Diğer muhalefet partilerinden YTP, AP'yi itham etmekte, fakat bir kompleks veya ileriye ait bir ittifak ihtimalinin sonucu olarak CHP ye de vurmak lüzumunu duymaktadır. Bu yüzden bu parti, bazen, İktidarın sekiz aylık icraatından CHP'yi sorumlu tutmak gibi mantık hatalarına yuvarlanabilmektedir. Bu tutum, Alicanın ötedenberi devam eden şekilsiz ve fikirsiz politikasının tabiî bir sonucudur.

CKMP de AP'yi itham etmektedir ama, bu parti de YTP'nin içinde bulunduğu CHP kompleksinden arınabilmiş değildir. Silinmekte olan CKMP, bu seçim kampanyasında, bazen de, eski günleri anan e-

Kulağa Küpe...

"Karganın derneği...,"

Din Görevlileri Derneği temsilcileri Hacı Bayram Camiinde toplanmışlar.

"— Münasiptir. Vakt-i Sadâret-i Süleymandır. Vâciptir."

Din işinde tahsil mi aranırmış! Bizler Hakteâlânın talebeleriyiz, vesselâm, demişler.

"— Münasiptir. Vakt-i Sadâret-i Süleymandır. Vâciptir."

Lâik Türkiyenin bir kanununu -Personel Kanunu- tartışmışlar.

"— Münasiptir. Vakt-i Sadâret-i Süleymandır. Vâciptir."

İmamlarla müezzinler birbirlerine girmişler.

"— Münasiptir. Vakt-i Sadâret-i Süleymandır. Vâciptir."

Hükümet komiseri toplantıyı dağıtmış.

Karganın derneği olmaz, derler. Münasiptir.

mekli subaylara -zaten çoğu öyledir ya- benzemektedir.

TİP eski tutumunu devam ettirmekte ve doktriner açıdan AP'nin en sert şekilde kritiğini yapmaktadır. Muhalefetin en solundaki bu partide görülen bir değişiklik, AP'nin "komünizm edebiyatı" karşısında, "komünist olmadığını", sosyalist olduğunu tekrarlamak ihtiyacını duymuş olmasıdır.

Seçim kampanyasının ve bilhassa radyo konuşmalarının favorisi ise MP'nin Bölükbaşısıdır. Bu seçimde en çok ilgi uyandıran konuşmaların Bölükbaşınınkiler olduğunu söylemek, gerçeği teslim etmektir. Bu konuşma üstadı, bu defa kararını vermiş ve boy hedefi olarak AP'yi almıştır. Bunun sonucundan korkan AP, büyük çapta, Bölükbaşıyı yıpratma kampanyasına girişmiştir.

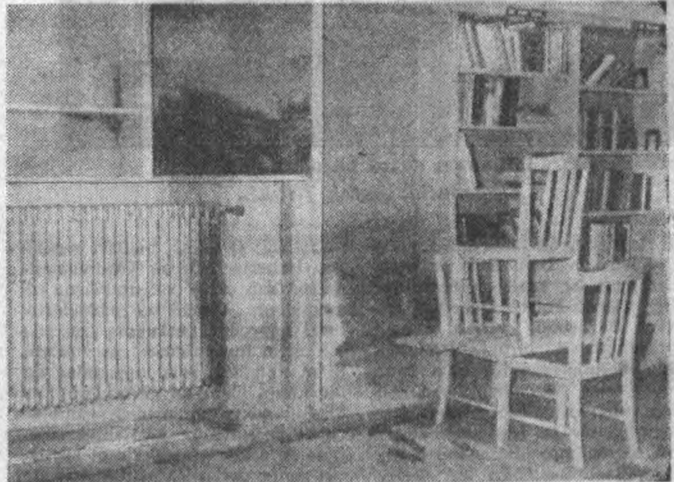
1966 kısmî Senato seçimlerinin en üzüntü verici özelliği ise, bir mukaddesat gevezeliği yarışının açılmış olmasıdır. Bu yarışa -TİP hariç- bütün partiler katılmışlardır. Kemal Satır, yaptığı radyo konuşmasında, bol keseden "Allah" lâfı etmekle CHP'yi de bu işe bulaştırmıştır. Aslında bunda büyük suç, muhakkak ki, dini Türkiye siyasetinde vazgeçilmiyecek bir silâh haline getiren AP'dedir. 1966 yılında ulaşılan bu nokta, çok karanlık bir noktadır. AP, o akıl almaz ölçüsüzlüğüyle bu ortamı yaratmıştır. Bari bu parti gerçekten dine inananların yönetiminde olsa! Tam tersine, "Cenabı Hak"kı dillerinden düşürmiyenlerin davranışları, kutsal inançlara ve geleneklere görünüşün ötesinde hiç önem vermediklerini göstermektedir.

Zabıta

Lûtfen gürültü etmeyin!

Mayıs ayı, İstanbulun, eğlence hayatı bakımından ölü ayıdır. Gece klüplerinin çoğu kapanmıştır. Sinemalar artık ikinci vizyon filmleri geçmeğe başlamışlardır. Sıkıntılı kış aylarından bıkan halk, cumartesi geceleri Beyoğlu yerine daha havadar yerleri tercih eder. Kısacası, Mayıs ayı İstanbulun en eğlencesiz ayıdır. Neyse ki, geçen naftanın sonunda Beyoğlunda renkli bir olay cereyan etti de, Mayıs ayı revnâk kazandı.

Cumartesi gecesi, Amerikan Haberler Bürosunun gece bekçisi Nejat Ertürk, holdeki telefonun bulunduğu masanın başına oturmuş, mesainin sona ermesini bekliyordu. Yukarı katlarda ise sadece temizleyici Karakaş Ertürk vardı. Saat 21.50 sıralarında kütüphaneden bir şey gümbürdedi. Hemen kütüphaneye koşan bekçi, kitapların bulunduğu raflardan dumanların ve alevlerin yükseldiğini gördü. Soğukkanlılığını kaybetmeyen bekçi Tüfekçi, yangın söndürmek için kullanılan kimyevî köpük dolu cihazları alevlerin üstüne sıkarken, bir yandan da elektrik şalterini indirdi. İlk gürültü o kadar hafifti ki, bekçi bunun bir bomba olabileceğine ihtimal dahi vermedi, "olsa olsa, elektrik kontağıdır" diye düşündü. Temizlikçi Karakaş ile bunları konuşurlarken, ikinci bir gümbürtü duyuldu. Yine alev parladı. Bu da yangın âletiyle söndürülürken, Nejat Tüfekçi, temizlikçi Karakaşı, Taksimde oturan, binanın elektrik bakım teknisyeni İlyayı çağırmağa gönderdi. İlya geldiği zaman, olayın elektrik kontağı sonucu vukubulmadığı anlaşıldı. Çünkü patlamaların olduğu yerden geçen bir elektrik hattı yoktu. Üstelik, binanın elektrikleri arızasız işliyordu.

Amerikan Neşriyat Bürosunda patlama
Vay hınzır komünist, vay!

Amerikan Haberler Bürosu personeli durumu aralarında tartışırlarken üçüncü defa ve şiddetli bir patlama duyuldu. Amerikan Haberler Bürosu gece personeli üçüncü patlamadan sonra işi önemsedi. Gece bekçisi, kendisi Beyoğlu Emniyet Amirliğine giderken, temizleyici Karakaşı da İdari Âmirin evine gönderdi.

Saat 24'e geldiğinde polis olaya elkoymuş ve Amerikan Haberler Bürosunun yetkilileri de binaya gelmişlerdi. Gece hemen tahkikata başlanıldı. Ertesi gün MİT'e mensup elemanlar da tahkikata katıldılar. Amerikan İstihbarat Teşkilâtı mensupları ise kendi yönlerinden çalışıyorlardı. Polis, Amerikan Haberler Bürosunda birçok arama yaptı. Bunların birinde, fransızca yazılı ve Amerikan Kütüphanesine ait olmayan, "Espionage" adlı bir kitap bulundu. Polisler hemen lûgata baktılar ve bu işin içinde casusların parmağının bulunabileceğini düşündüler. "Espionage"nin türkçe karşılığı "casusluk"tu!

Bütün personelin ifadesi alındı, sonunda gece bekçisi Emniyet Müdürlüğüne götürüldü ve tahkikat oradan idare edilmeye başlandı.

Yâr, bana bir eğlence!

Pazar günü yapılan aramalarda, "işten anlıyanlar", patlıyan bombaların saatli bomba olmadığını söylediler. Onlara göre, patlıyan maddelerin ilk ikisi yangın çıkartıcı, sonuncusu ise tahrip ediciydi. Ancak patlıyan her üç maddeye de bomba demek mümkün değildi. Her üç madde de oyuncak kabilinden şeylerdi.

Patlıyanların saatli bomba olmadığı fikri ağır basınca, tahkikat yön değiştirdi: O halde, bunları Amerikan Haberler Bürosu Kütüphanesine bırakan şahıs çok uzaklarda olmamalıydı. Çünkü bu maddelerin bırakılmasıyla patlaması arasında çok uzun bir zaman geçemezdi. Buna mukabil, bazı uzmanlar da bir takım patlayıcı maddelerin bulunduğunu ve bunların âyarının vida ile yapıldığını, âyarlamak suretiyle de aradan üç-dört saat geçtikten sonra patlatılabildiğini ileri sürüyorlardı. Tabii bu aykırı fikirler, gece bekçisinden şüphelenenlerin hiç hoşuna gitmiyordu.

İnfilâkten sonra büronun hali
Eğlencelik fındık fıstık!..

Pazartesi günü Kütüphaneden toplanan patlayıcı madde kırıntıları polis lâboratuarına verildi. Ankaradan gelen ve ordudan istenen uzmanlarla bu maddelerin ne olduğunu tesbit etmek üzere bir araştırma başladı. Emniyet Birinci Şube ise ifade üstüne ifade alıyordu.

Olay hakkında ilk kesin teşhisi Son Havadis Gazetesi hemen ertesi gün, gayet iri harflerle ve kırmızı mürekkep kullanarak koydu: "Komünistler sabotaja başladılar!" İçişleri Bakanlığı, hasarı santimetrelerle tasvir eden, teferruatlı, fakat anlamsız bir bildiri yayınladı. Bazı gazeteler ise bir gün sonra, gece bekçisinin suçlu olduğunu bildirdiler. Ama bu da doğrulanmadı. Şu satırların yazıldığı sırada kesin bir hükme götürecek resmî bir açıklama yapılmadığı gibi, olay büsbütün karanlığa gömülmektedir.

Hünkârbeğendi yapar gibi..

Bu olay, Sükanın Meclis baskınından sonra, bu tarz ikinci olaydır. Memleketin âsayişini teminle görevli İçişleri Bakanı sabıkaları yüzünden güven telkin etmediği içindir ki, bu olay da çeşitli şüpheler yarattı ve "her türlü çeşitli" ihtimali akla getirdi. Meselâ, DP İktidarı zamanında, amerikalılarla yardım pazarlığı devam ederken, Foster Dulles Ankaraya geldiğinde Namık Gedikin bomba patlatma olayı, benzerlik kurulan ilk olay oldu. O zaman DP İktidarı, amerikalılara, Türkiyede büyük bir komünizm tehlikesi bulunduğu intibaını vererek, yardımın miktarını büyültmek, aynı zamanda iç politikadaki iddialarını doğrulamak amacını gütmüştü. İşin tuhafı, bugün AP Hükümeti de amerikalılarla pazarlık halindedir: İkili anlaşmalar vesilesiyle yapılan bu pazarlıkta yardım konularının da ele alındığı ifade edilmektedir. Üstelik bu Hükümet de bir komünizm tehlikesini dil pelesengi yapmıştır. "İkinci Namık Gedik" denilen Dr. Sükanın da İçişleri Bakanı bulunması, bu ihtimali ön plânda tutmaktadır.

Olayla ilgili bir başka yorum, öküz altında buzağı arayan AP Hükümeti ile alay etmek isteyenlerin bu tertibi yaptıkları şeklindedir. Olay yerinde "Casusluk" adını taşıyan bir kitabın "unutulmuş" olması, yorum sahiplerinin gösterdikleri delildir. Bu yorumu yapanlar:

"— Yahu, hakiki bir casus sabo-

Altı Yıl Sonra

Refet AKSOYOĞLU
(Eski MBK Üyesi)

Bugün, sebebi, oluşu ve neticeleri ayrı ayrı tartışma konusu yapılan, aslında bütün safhalarıyla topyekûn ele alınmasında türk milletinin geleceği için sayısız fayda bulunan 27 Mayıs İhtilâlinin altıncı yıldönümünü idrak etmekteyiz.

Bu ihtilâlin, meşruiyetini hukuken olduğu gibi iktisadî ve sosyal yönleriyle de kaybetmiş bir iktidara karşı yapıldığı hiç bir zaman gözden uzak tutulmamalıdır. 27 Mayıs Anayasası, ihtiva ettiği temel prensipleriyle İhtilâlin sebeplerini açıkça ortaya koymuş, türk milletinin huzur, refah ve saadeti hususundaki esasları kesin şekilde belirtmiştir. Türkiyenin geleceği, bu esaslara kesin surette riayete, bu esasların tatbikine bağlıdır ve gösterilen istikametler, üzerinde en küçük şüphe ve tereddüde yer vermiyecek evsaftadır.

Temel felsefesi itibariyle Atatürk ilkelerine dayanan 27 Mayıs İhtilâlinin hedefini dogmatik aşırı uçlar, şer ve irtica kuvvetleriyle değiştirmek ve gidişini durdurmak mümkün olmıyacaktır. Çünkü, 27 Mayıs İhtilâli, Cumhuriyetin kendisine emanet edildiği Türk Gençliğinin öncülüğü ve tarihinde daima ileri hareketlerin önderi olan Türk Silâhlı Kuvvetleri ile türk milleti adına gerçekleştirilmiştir. Bugün o gençlik, hakikatte bütünüyle azimli olarak ve Türk Ordusu, devrimci karakteri icabı, millî menfaatlerin ve hakkın temsilcisi sıfatıyla vazifesinin başında, milletinin sağduyusunun desteğindedir.

27 Mayıs İhtilâlinin altıncı yıldönümünde, Millî Mücadeledenberi her müsamahalı tutumdan faydalanarak faaliyete geçen istismarcı grupların etkileri ile ortaya çıkarılan buhran özel bir önem taşımaktadır. Anayasanın hürriyetler manzumesi içinde, Anayasaya karşı tutum ve davranışların bizatihi Anayasaya istinat eden müesseselerce himaye edilmesi, teşvik görmesi, hatta daha da ileri gidilerek, bu davranışlara ortak olunması, vahim bir mahiyet arzetmektedir. Anayasanın öngördüğü Sosyal Devlet düzenini tesis gerekirken,tam tersine, sosyal adalet ve reform prensipleri uygulanmamak suretiyle pasif mukavemet ve karşı direnişlerle Anayasa dışında vaziyet alınmak istenmesine ilâveten memur teminatının da tanınmaması, yargı kararlarının uygulanmaması, partizanlık hareketleri, Meclis masuniyetinin ihlâli, A.P. İktidarını fiilen suç işleme durumuna kadar getirmiştir. Memleket kaynaklarını ve devlet müesseselerini millî menfaatler yararına işletememenin ve kullanamamanın aczi ve her gün ağırlaşmakta olan suçluluğun tesiri altında, devlet kuruluşu dışındaki bir takım kuruluşlarla kanun ve hukuk dışı baskı tedbirlerine tevessül edilmesi ise, ancak bir müddet için kendilerini aldatacak, suç ve suçluları arttırmaktan başka hiç bir işe yaramıyacaktır.

Milletçe benimsenen ve desteklenen 27 Mayıs İhtilâlinin Anayasası, vatandaşların hukuk ve hürriyetleriyle beraber sosyal ve ekonomik hak ve ödevlerini de belli etmiş, devlete, vatandaşların bu hak ve ödevlerini yerine getirmesi için gerekli tedbirleri alma ve memleketimizin iktisadî, sosyal, kültürel kalkınmasını gerçekleştirme görevini vermiştir. Bütün dünya milletlerinin kalkınma çabaları, olumlu neticelere ulaşma gayretleri muvacehesinde, Türkiyenin hızlı kalkınma ihtiyacı hayati bir ehemmiyet taşımaktadır. Altı yıl sonra devlet yönetimini elinde bulunduranların büyük bir ilgisizlik ve bilgisizlikle, bütün görevlerini unutarak ve bir kenara iterek, hiç bir müspet icraata girişmemeleri, 27 Mayıstan geriye dönüş arzu, teşebbüs ve emareleri, iz'an ölçüleriyle bağdaştırılamaz. Çıkarcı ve vurguncu zihniyetin yeniden Türkiyeye hâkim kılınabileceğini sananlar, acı surette aldanacaklardır. Buna müsaade edilemez, edilmiyecektir.

Anayasanın görevlendirdiği ve sorumluluk yüklediği makam ve müesseselerin, yurt sorunlarını ve gerçeklerini bilerek, olayları ileri görüşlülükle olumlu yöne yöneltmeleri gerekirken, tam tersine, geriden takip etmeyi veya seyirci kalmayı tercihleri de akıl ve basiret yolu değildir.

Anayasanın derpiş ettiği ahlâk ve fazilet rejiminde, sadece şahsi menfaat ve emelleri için buhranlar yaratarak Türkiyenin kalkınmasına engel olanları, onların yardakçılarını ve şakşakçılarını türk milletinin gelecek genç nesilleri de affetmiyecektir.

Kurtuluş yolu, Atatürkün gösterdiği ve Anayasanın emrettiği yoldur. Yönetimi elinde tutanların bu yöne süratle yönelmeleri tek çaredir.

Suları ters akıtmak mümkün değildir. Bu akıma set çekmek isteyenler bilmelidirler ki, her sette bir çağlayan olur.

Türk milleti selâmet yolunu mutlaka bulacaktır. Hız ve ilhâmını Atatürkten alan 27 Mayıs devam etmektedir, edecektir.

taj tertiplerken hünkârbeğendi pişirmek için yemek kitabına bakar gibi casusluk kitabına mı bakılır?" demektedirler.

Elbette ki olayda komünistlerin veya amerikan aleyhtarlarının parmağının bulunabileceği de düşünülebilir. Ama İktidar basınının, daha ortada fol ve yumurta yokken, olayı kesinlikle "komünistlerin sabotajı" şeklinde göstermesi, bu yorumun ciddiyetine halel getirmektedir.

Bir sonuncu ihtimal ise daha akla gelmeden yalanlanmıştır! Amerikan makamları, sanki şüphe kendi üzerlerinde toplanmış gibi, alelâcele, bir açıklama yapmışlar ve "bombaların kendi aralarından biri tarafından konulmadığını" belirtmişlerdir! Amerikalıların bu tutumunda New York Times'te yayınlanan ve CIA'nın dehşetengiz marifetlerini açıklayan tefrikanın etkisi olsa gerektir!

Madenler

Dikkat, dikkat!..

(Kapaktaki tehlike)

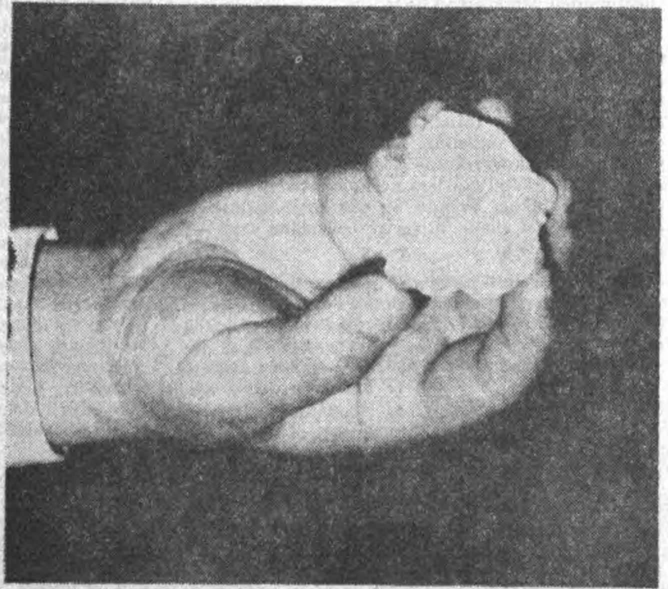
Son yıllarda Türkiyedeki gazete okuyucuları, direksiyonuna güzel manken kızların sereserpe yerleşerek poz verdikleri otomobil resimleriyle sık sık karşılaşmaktadırlar. Bu resimlerin altında şu tarzda yazılar yer almaktadır: "Resimdeki güzel mankenin kullandığı şık otomobil çelik yerine fiber glass'tan imal edilmiş olup çok hafif ve sağlamdır..."

Bu tarz resimlerle karşılaşan türk okuyucunun dikkati çok zaman güzel mankenin tatlı yuvarlaklarına yönelmekte, bazen de daha mütecessis bir okur "Bu fiber glass da neymiş yahu?" diye sormaktadır.

Londranın iş muhitlerindeki bazı kodamanlar ise bu tip resimleri ve haberleri zevkle izler ve geleceğe dair çok tatlı hayaller kurarlarken, birden akıllarına bir şey takılmakta ve şunu düşünmektedirler: "Şu Türkiye meselesi ne olacak? Acaba yeni iktidar işimizi halledecek mi?"

Londradaki iş adamları, Türkiyede gazete okuyan veya okumayan sade vatandaş, Demirel İktidarı, güzel mankenler ve fiber glass'tan mamûl otomobil... Bütün bunlar ilk bakışta birbiriyle tamamiyle ilgisizdir ve birarada anılmaları, akla "dam, deve, çardak" tekerlemesini getirmektedir. Ama şeytanın bacağı başka türlüdür. Bu bambaşka gibi görünen "şey"ler arasında bir ilişki vardır. Bu ilişki kısa zaman içinde çok sayıda türk vatandaşı tarafından bilinmez ve esaslı bir mücadele konusu yapılmazsa, büyük bir dalavere hedefine varacak ve önemli bir milli kaynak kullanılamaz hale gelecektir.

Bu bilmecenin çözümünü teşkil eden ve bütün bu, birbiriyle ilgisiz görünüşlü şeyler arasında ilgi kuran şey, bor adında bir mineraldir. Bilmecenin, bu yazıda teferruatı da izah edilecek olan çözümünün özeti ise şudur: Bor denilen bu madde sanayide çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Fakat son zamanlarda fiber glass'ın icadı, borun önemini son derece arttırmıştır. Çünkü camın bir türlüsü olan bu fiber glass'ın imalinde bor mineralleri önemli bir yer tutmaktadır. Fiber glass ise yakın gelecekte dünyada en çok kullanılacak bir malzeme haline gelmeğe kesinlikle adaylığını koymuştur. Zira fiber glass'tan otomobil, diş fırçası, sandal, tuğlakalem ve akla gelebilecek her şeyin imali mümkündür. Bu madde tuğla kadar ucuz, çelik kadar sağlam ve mantar kadar hafiftir. Bu meselenin Türkiye ile ilgisi ise, bor denilen maddenin, artık işletilmeyen Güney Amerikadaki yataklardan sonra dünyada en çok Türkiyede bulunduğunun son zamanlarda nihayet türkler tarafından da anlaşılmış olmasıdır. Anlaşılmasına anlaşılmıştır ama, bu defa da Londradaki bazı iş adamlarının keyfi kaçmıştır. Gazetelerin magazin sayfalarında fiber glass'la ilgili resimleri seyrederken, ağızları yalnız manken kızlara değil, ileride yapacakları büyük satışlara ve astronomik kârlara sulanan, fakat Türkiyeyi düşününce keyifleri kaçan bu Londralı iş adamları, bor denilen maddenin üretiminde ve satışında dünya monopolünü yüz yıldan fazla tutmuş olan Borax Consolidated Limited Şirketinin ileri gelenleridir. Bu adamların, şu günlerde dizginlerini tamamen ellerinde tutmadıkları tek büyük bor üretim sahası Türkiyedir. Türkiye ise, sahip

Oyun oynanmak istenen milli servet: Boraks
Boraks türklerindir!

olduğu büyük bor rezervleri yüzünden, ellerine geçiremedikleri takdirde bu monopolcülerin başlarına belâ olacak bir problemdir. Fakat şu da bilinmelidir ki, bu adamlar oyunlarını iyi oynamaktadırlar ve şu günlerde işlerini halletmelerine ramak kalmıştır. Sahneye koydukları bir oyun başarıya ulaştığı anda, ceplerinden puroları çıkaracaklar ve keyifle tellendireceklerdir. Ama monopolcülerin bu oyunları tutarsa, Türkiyedeki fakir milyonların insanca yaşamak yolundaki -henüz bilmedikleri- bir şansın daha uçup gideceği muhakkaktır: Önemli milli servetimiz türk borları tehlikededir.

Ayrıkotu politikası

Meselenin önemini kavramış ve mücadeleye girişmiş bulunan türk teknisyenler yok değildir. Ama, Türkiye adına mücadele eden bu teknisyenlerin karşısında, nüfus kâğıtlarında "T.C." yazan bazı kimseler de ingiliz monopolü adına bu alanda at oynatmaktadırlar. Londradaki kodamanlar, Türkiyedeki bazı tipleri, çevirmek istedikleri oyunda piyon olarak kullanmakta, fakat dizginleri hiç elden bırakmamaktadırlar. Bugün Türkiyede bu ingiliz monopolünün çıkarlarını temsil eden bir de türk şirketi vardır. Bu şirketin resmî adı, Türk Boraks Madencilik Anonim Şirketidir. Merkezi Londradaki Borax Consolidated Ltd. firması, Türkiyedeki politikasını, adının başında "türk" kelimesi bulunan bu şirket eliyle yürütmektedir. Bu politikada kullanılan metod ise, türk borlarını korumak için mücadeleye girişmiş bulunan bir uzman tarafından şöyle ifade edilmiştir:

"— Bunlar ayrıkotu gibidirler. Bir yerden sökersin başka yerde kök salmaya çalışırlar. Bir müracaat yaparlar, reddedilir; itiraz ederler, reddedilir. Buna rağmen, her hükümet değişikliğinde taleplerini yenilerler!."

10 Ekim 1965 seçimlerinden sonraki devre, arkasında ne gibi niyetlerin yattığı bilinen bu taleplerin yenilenme devresi olmuştur. İngiliz monopolcüleri bu defa kendilerini çok kuvvetli ve başarı şanslarını yüksek görmektedirler. Çünkü iktidar, Demirelli, Mehmet Turgutlu AP İktidarıdır!

Şu anda, monopolcüler birkaç cepheden birden hücuma geçmiş bulunmaktadırlar. Bu cephelerden

Kıraç Ali Bekişoğlu
Kül yutmayanlardan

birisi, Maden Dairesine yapılan bir müracaatla açılmıştır. Müracaat, Eskişehir yakınlarındaki Kırka bor yataklarının işletilmesi ile ılgilidir. Memleketimizdeki çeşitli bor sahaları içinde en önemlisi olarak kabul edilen Kırka madeni bugün ne yazık ki bu şirketin eline geçmiştir. Bu sahada cevheri, bundan yıllarca önce o havalide oturan bazı köylüler bulmuşlar ve ruhsat almışlardır. Daha sonra Sırrı Yırcalı bu sahayı çok ucuza kapatmıştır. Sahanın önemini bilen monopolcü firma bunun üzerine derhal faaliyete geçmiş ve Sırrı Yırcalıya küçük bir hisse vererek Kırkayı ele geçirmiştir. Şimdi Türk Boraks Madencilik Anonim Şirketi, Maden Dairesinden bu sahanın işletme ruhsatını istemektedir.

Maksat engellemekse...

Fakat müracaat Maden Dairesi tarafından incelendiğinde bazı çelişmeler görülmüştür. Boraks Şirketi, 100 kilometre kareye yakın bir alanı kapsayan ruhsat isteğine ilişkin olarak verdiği raporda, Kırka bor sahasında sadece 9 milyon ton rezerv bulunduğunu, cevherin 40 metre kalınlığında muntazam bir tabaka halinde yayıldığını bildirmiştir. Maden Dairesindeki uzmanlar ise yaptıkları incelemede bu şartlar altında bölgede 9 milyon tonun çok üzerinde, 100 milyon tona yakın rezerv bulunabileceğini tesbit etmişlerdir. 100 yıla yakın bir zamandanberi memleketimizdeki sahalara hakim olarak, üretimi sembolik seviyede sınırlamak ve Türkiyeyi dünya piyasasına sokmamak siyasetini izlediği bilinen bu şirketin müracaatı bu yüzden büyük bir dikkatle ele alınmıştır. Hele, müracaatta rezervi olduğundan da küçük gösterme çabası iyice mide bulandırmıştır. Bundan bir süre önce Maden Dairesinde bu mesele ile ilgili bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda Türk Boraks Şirketini -aslında ingiliz monopolünü- Celâl Bayarın bir akrabası temsil etmiştir! Falih Ergunalp adını ve İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim görevlisi ünvanını taşıyan bu "akraba", oyuna gelmemeğe, baskıya boyun eğmemeğe kararlı teknisyenler karşısında başarıya ulaşamamıştır. Hele bir ara, Bayarın akrabası, genç bir uzmanın soruları karşısında âdeta kapana kısılmış, ne cevap vereceğini şaşırmıştır. Uzmanın ilk sorusu:

"— Bu rezervlerin sahalarınızda yayılışı nasıldır? Bugünkü rezerviniz nedir?" olmuştur.

İyiniyetli bir madencinin rahatlıkla cevap verebileceği bu soru karşısında Bayarın akrabası Ergunalp kıpkırmızı kesilmiş ve şunu kekelemiştir:

"— Şirketten izin almadan söyleyemem!"

Konuşma sonra şöyle devam etmiştir:

"— İşletme metodunuz ne olacak?"

"— Bu hususu bir müşavir firmaya tetkik ettiriyoruz. Ama şirkete danışmadan bu sorunuza da cevap veremem."

"— Türkiye bakımından çok önemli olan bu cevherin ekonomik değerlendirmesi nasıl olacak? Ne kadar istihsal ve ne kadar ihraç edeceksiniz?"

"— Bu, ticari duruma ve rekabete bağlıdır!"

Bu son kaçamaklı cevap üzerine uzman, Falih Ergunalpin de çok iyi bildiği gerçekleri sıralamıştır:

"— Kırkadaki bor sodyumludur. Borun en pahalı ve kıymetli çeşidi budur. Bugüne kadar Türkiyede sodyumlu bor yoktu. Avrupanın ihtiyacı olan sodyumlu boru sizin şir-

ketiniz Amerikadaki sahalardan çıkarır ve Avrupaya ihraç ederdi. Şimdi sodyumlusu çıkınca Amerikaya rakip olduk. Üstelik, Avrupaya daha yakınız ve nakliye bakımından avantajlıyız. Ortada bir Avrupa piyasası, fakat iki çeşit mal var. İkisinin de sahibi ingiliz. Firmanız, Avrupa piyasasına tercihen türk sodyumlu borunu verirse....."

İzahatın tam bu noktasında Ergunalp atılmış ve şöyle demiştir:

"— O zaman amerikan hükümeti müdahale eder. Boraks Şirketi bunu yapamaz!"

Bunun üzerine uzman, Bayarın akrabasına şu soruyu sormuştur:

"— O halde, türk menfaatleri nasıl korunacak?"

İngiliz monopolünün temsilcisi bu son soru üzerine yine kızarmış ve susmuştur. Müzakere bu noktada kesilmiştir. Ama Falih beyin bu noktada susmuş olması, bu konudaki fikrinin bilinmesini engelliyememiştir. Çünkü kendisinin birkaç yıl önce, Devlet Plânlama Teşkilâtı için bor konusunda bir rapor hazırlayan Kıraç Ali Bekişoğlu ile Maden Yardım Komisyonunda yaptığı bir tartışma hatırlardadır: Kıraç Ali Bekişoğlu Türkiyenin büyük çapta bor ihraç edebileceğini, böylece, önemli ölçüde döviz sağlanabileceğini, buna hiç kimsenin mâni olmaya hakkı bulunmadığını söylemiş, buna karşılık, ingiliz monopolünün temsilcisi Falih Ergunalp şu cevabı vermiştir:

"— Siz cevher ihraç edeceksiniz diye adam fabrikalarını mı kapatsın? Elbette mâni olmaya çalışacaklar!"

Falih Ergunalpin o zaman "siz" diye bahsettiği, Türkiyedir!

Falih Ergunalp, bu olayın da hatırlanmasına yol açacak mânalı davranışlarıyla süslediği Maden Dairesindeki toplantıdan çıkınca, mühendislere:

"— Beni amma sıkıştırdınız!" diye sitemde bulunmuştur.

Sahnede yeni bir tip

"Bayarın akrabası"nın bu başarısızlığı, Şirketi yeni ve daha güçlü silâhlar kullanmağa sevketmiş olmalı ki, bu toplantının hemen ertesi günü sahnede yeni bir şahsiyet boy göstermiştir. Bu, Garanti Bankası İdare Meclisi Başkanı ve Murahhas Âzası Cabir Selektir. Cabir Selek, iş muhitlerinde itibarlı bir zattır. Özellikle İstanbul özel sektör çevrelerinde isim yapmıştır. Özel sektörden yana bir iktidar üzerinde tesiri büyüktür. "Cabir Selek" adı, hele özel sektörcü AP'nin iktidarı zamanında her kapıyı açabilecek bir anahtar olarak kabul edilmektedir. İngiliz monopolünün bu son silâhı, Ankarada derhal temaslara girişmiştir. Hedef, Kırka madenleri ile ilgili ruhsat isteğini, gerekli kulis faaliyetini yaparak, ,Maden Dairesine kabul ettirmektir. Bu faaliyete amerikan ve ingiliz elçiliklerinin de yabancı kalmadıkları bilinmektedir.

Selek Ankarada, Hükümet üyeleri ve ileri gelen AP'lilerle gerekli gördüğü temasları yapmış ve gerekli siyasi ağırlığı temin ettiğine kani olunca da Maden Dairesi Başkanı Kâmil Haznedaroğlunu ziyaret etmiştir. Bu görüşmede Selek, daha önceki toplantıda Falih Ergunalpten istenen bilgiler üzerinde Maden Dairesinin ısrar etmemesini istemiş ve:

Kâmil Haznedaroğlu
Direnen adam

"— Bunları veremeyiz!" diye kestirip atmayı denemiştir.

Fakat Haznedaroğlunun tutumu monopol için ümit verici olmamıştır. Haznedaroğlu, iş çevrelerinin gözde adamı Cabir Seleke, bu bilgilerin gerekli olduğunu, bunlar Maden Dairesine bildirilmeden ruhsat verilemiyeceğini söylemiştir.

Cabir bey şimdi, ahbabı Sanayi Bakanı Mehmet Turgut üzerinde tesir yaratmak istemektedir. Mehmet Turgutun bundan önceki tutumu bilindiğine göre, bu ümit pek de boşa değildir. Türkiyenin yeraltı ve yerüstü servetleri hakkındaki görüşleri ve niyetleri malûm olan Mehmet Turgut, yakın geçmişte bu ingiliz monopolüne karşı dostâne davranışlarıyla dikkati çekmiştir. Aynı davranışın şimdi de tekrarlanmaması için Londradaki kodamanlar bir sebep görmemektedirler. Mehmet Turgutun, Sanayi Bakanı olmakla beraber, Enerji Bakanlığına bağlı işlere nasıl özel bir ilgi gösterdiği de meçhul olmadığına göre, önümüzdeki günlerde bu meselede kaydedilecek gelişmeler dikkatle izlenmelidir.

Bu arada, İşin bir tarafı da oldukça ilgi çekicidir. Bir ingiliz monopolünün -Türkiye ile çelişen- menfaatleri için bir türk bankasının -Garanti Bankası- adı bir manevi kudret olarak kullanılmaktadır. Bay Cabir Selek, bazı kapıları çalarken, herhalde, bu bankada sahip olduğu önemli mevkii kartvizitinden silmemektedir. Oysa, Garanti Bankasının Türk Boraks Şirketi ile bir ilgisi yoktur. Türk Boraksla ilgisi bulunan, Cabir Selekin kendisidir. Selek ufak bir hisse sahibi bulunduğu bu şirkete karşı borcunu bu şekilde eda etmektedir!

Monopol niçin istenilmiyor?

İngiliz monopolünün niçin şüphe ile karşılandığını iyice anlayabilmek için, borun dünyadaki ve Türkiyedeki hikâyesini bilmek gerekir.

Çok çeşitli sahalarda kullanılabilen bor, ilk çağlardanberi insanların ilgisini çekmiştir. Ünlü gezgin Marko Polonun Orta Asyadan Avrupaya bor getirdiği anlatılmaktadır. Bu devirlerde bor, değerli madenlerin izabesinde katık olarak kullanılmıştır. 19. yüzyılın ortalarına doğru ise bor, ilâç sanayiinde aranılır bir hammadde olmuştur. Bu maddenin ticarî bir değer kazanmasıyla birlikte ingilizler harekete geçmişler, o zaman dünyanın bellibaşlı sahaları olan Toskana ve Tibet borlarına sahip olmuşlardır. İngilizler, bor üzerinde bugün de devam eden monopollerini 1845'te kurmuşlardır Daha sonraları keşfedilen Güney Amerika ve Kaliforniya bor sahala-

rı bu monopolün eline geçmiştir ve hâlâ da elindedir. Bugün dünya bor üretiminin yüzde 90'ı, rafinajının ise yüzde 70'i bu monopolün pençesindedir.

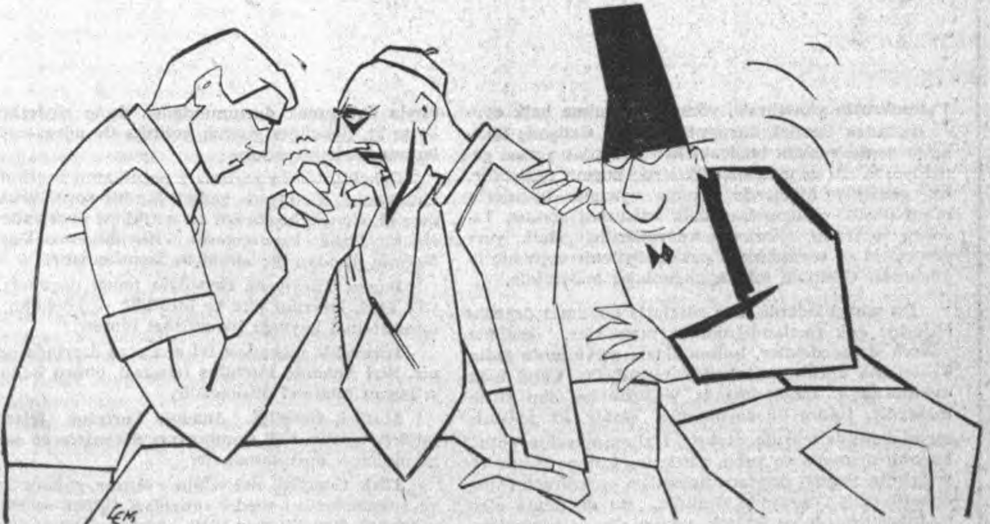
Türkiyede bor minerallerinin Doğu Roma İmparatorluğundanberi kullanıldığı tahmin edilmektedir. Anadoluda keşfedilen ilk önemli yatak Balıkesirde, Sultançayırındadır. İngiliz Borax Consolidated Limited Şirketi 1887'de bu saha ile ilgilenmiş ve imtiyazını ele geçirmiştir. Monopol böylece Türkiyedeki yatakları ele geçirince, dünya piyasasında istediği gibi at oynatabilmiştir. Monopol, Birinci Dünya Savaşına kadar, daha çok Güney Amerikadan dünya pazarlarına cevher vermiş, Türkiyedeki sahaları çok küçük ölçüde işletmiştir. 1927 yılında Kuzey Amerikada bulunan bor yatakları monopolün ilgisini çekmiş ve monopol, bu yatakları işleten şirketin kontrolünü ele geçirerek esas üretimini buradan yapmağa başlamıştır. Böylece, üvey evlât durumunda bırakılan türk borları gibi, Güney Amerika borları da nisyana terkedilmiştir. Ama monopol, işletilmeyen bu yatakların hâlâ sahibidir. Bu sıfatı taşımağa da mecburdur. Çünkü başka biri bu yatakları ele geçirip işletir ve dünya piyasasına çıkarsa, monopolün durumu sarsılacaktır!

Maden bitmişmiş...

Monopolün Türkiyedeki bu kısır işletme tarzı 1950'ye kadar devam etmiştir. Bu yüzyıl içinde ortalama yıllık üretim 2-3 bin ton kadardır. 1950 yılında monopol, Türkiyedeki bor cevheri rezervlerinin tükendiğini iddia etmiştir. Fakat önce türk özel teşebbüsü, sonra da Etibank yeni rezervler bulmuşlar ve Avrupa piyasasına sevketmeye başlamışlardır. Türkiyenin önemli bir ihraç malına sahip olduğu ancak böyle anlaşılabilmiştir. Türklerin bor üretimi süratle gelişmiştir. Meselâ, Etibanka bağlı Emet işletmesinin 1960'da 11 bin ton olan üretiminin 1963'te 60 bin tona yükseldiğini söylemek, bu sürat hakkında bir fikir verebilir. Türk borunun amerikan boruna nazaran Avrupa piyasasında nakliye avantajına sahip olması, monopolün ve Amerikan hükümetinin engelleme gayretine rağmen, müşteri bulmasını sağlamış, hattâ 1965 yılında Rasih ve İhsan Ltd. adlı bir türk şirketi, Amerikaya 12 bin ton cevher ihraç etmiştir. 1965 yılında Etibank ve yerli özel teşebbüs, toplam olarak 160 bin ton bor ihraç etmişlerdir. Bu ihracat, tonu 25 dolardan 4 milyon dolarlık dövizi milli ekonomimize sağlamıştır. Avrupa yıllık ihtiyacının bir milyon tona yakın olduğu, bu ihtiyacın her yıl yüzde 10 -yani on yılda iki misli- arttığı düşünülecek olursa ve türk borlarının Avrupa piyasasında yerleşme şansı hesaba katılırsa, bu maddenin tek başına türk dış ticaret dengesine ne ölçüde tesir edebileceği anlaşılacaktır. Ama bu, ancak, monopolün baltalama gayretlerini altetmekle mümkündür.

Monopol ise durmamaktadır. Nitekim 1950'de "Türkiyede bor bitti" diye ortaya attığı iddianın tutmadığını görünce, 1955 yılında Yabancı Sermaye Kanunundan ve DP İktidarının liberalizm hevesinden yararlanarak, türk Boraks Madencilik AŞ'ni kurmuştur. Bundan sonra bu şirket derhal, birkaç yönlü bir faaliyete geçmiştir. Bu faaliyetler arasında bor imtiyazlarını ele geçirmek kadar, türk borunun

"19 MAYISTA GENÇLİK, HERŞEYE RAĞMEN İRTİCA İLE MÜCADELEYE KARARLI OLDUĞUNU BELİRTTİ" —Gazeteler—

YAZISIZ

Avrupada satış şansının olmadığı yolunda faaliyetler de büyük çapta yer almıştır. Ama şirketin her olumsuz iddiası kısa sürede çürütülüvermiştir. Bir ara bu şirket, Türkiyenin Avrupaya en çok 20 bin ton cevher ihraç edebileceğini iddia etmiştir. Oysa bugün bu miktarın 10 misline yaklaşılmaktadır. Bu usul tutmayınca, monopol, Etibankla faaliyetini tahdit edici bir ortaklık teşebbüsünde bulunmuştur. Fakat bu da akamete uğramıştır. Ardından, Etibankın, daha çok döviz kazanmak için, daha pahalı mamûl elde ederek ihraç etmek amacıyla Bandırmaya kurmaya karar verdiği rafineri teşebbüsünü engellemeye çalışmıştır. Bu arada monopol, NATO'ya tesir ederek, stratejik bir madde olduğu iddiasiyle, boru, bazı maddelerin Demirperde gerisine sevkini engelleyen Cocom anlaşmasına dahil ettirmiştir. Bunun amacı, tamamen Türkiyeyi vurmaktır. Çünkü monopolün kendisi, Demirperdeye serbestçe ihraç yapabilmektedir! Monopol, teşebbüslerinin Türkiyeyi durduramadığını görünce, daha büyük bir malî güçle hareket etmek ihtiyacını duymuş ve 2.5 milyon liralık sermayesini 25 milyon liraya çıkarmak için Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesine başvurmuştur. Bu işi incelemek için ihtisas dairelerinden kurulu bir komisyonun 5 Kasım 1963'te verdiği raporun son üç satırında, şirketin isteği hakkında şu sonuca varılmıştır: "..... açıklanan sebep ve hususlar muvacehesinde memleket ekonomisi ve tediye muvazenesi bakımından mahzurlu mütalea edildiğini arz ederiz...".

Şirket, isteğinin reddi üzerine, derhal itiraz etmiştir. Bu itiraz Maliye, Sanayi ve Ticaret Bakanlarından kurulu Komisyona havale edilmiştir. Bakanlar Komisyonu hâlâ bu konuyu ele almamıştır. Bir tehlike, CHP İktidarı zamanında reddedilen bu isteğin, AP'li Bakanlardan Kurulu bu Komisyonda kabulüdür.

"Geçti Borun pazarı" olabilir...

Monopol bu arada, Kırka mevkiindeki bor kaynaklarını ele geçirmiştir. Türkiyenin bu konuda en büyük şanssızlığı bu olmuştur. Amerikan boru gibi sodyumlu olan ve dünya ihtiyacını yıllarca karşılayacak kapasitedeki bu yatağın, eğilimi Avrupaya amerikan boru satmak, türk borunun üretimini ise kısmak olan bir monopolün eline -Sırrı Yırcalı gibi "vatansever" iş adamlarının delâletiyle- düşmesi kötü olmuştur. Ne yazık ki, bu sahayı kurutmak bu şirketin elindedir. Şimdi yapılacak iş, monopolü bu sahada büyük çapta üretime ve ihracata zorlamaktır. Bunun için, Maden Dairesinin, kanunî hakkını kullanarak, şirkete işletme ruhsatnamesini, yılda birkaç yüz bin ton üretim ve ihraç şartiyle vermesinin siyasî baskı ile engellenmesini önlemek lâzımdır. Hattâ bu şartlara, her yıl artan dünya tüketimine göre şirketin de ihracatını her yıl belirli oranda arttırması şartı eklenmelidir. Türk boru ancak bu şekilde değerlendirilebilir.

Ama kötü ihtimaller daha da belirgindir. Hükümetin tutumu monopolden yana görünmektedir. Monopol, durmadan reddedilen eski tekliflerini maskeliyerek, yeni teklifler halinde getirmektedir. İşin kötüsü, şirketin yeni teklifleri, eskisi gibi, Türkiyede bu konuda en

Gençlik ve

Demokratik yönetimde, yöneticiler daima halk oyuna kulak vermek durumundadırlar. Gelişmiş ülkelerde demokrasinin bu icabı her ne kadar yerine getiriliyorsa da, az gelişmiş ülkelerde durum değişiktir. Az gelişmiş ülkelerde okuma - yazma bilenlerin oranı düşük olduğundan, halk istismara açıktır. Taassup ve irtica, korkunç kuvvetlerdir. Halk, yurt gerçekleri ve sorunlarıyla pek az ilgilenir veya hiç ilgilenmez. Özellikle büyük çoğunluğu kadercidir.

Bu gibi ülkelerde kısa sürelerle hükümet değişikliklerine çok rastlandığından, memurlar, özellikle yüksek derecedekiler, bulundukları mevkilerde kalıp kalamama durumu ile karşıkarşıyadırlar. Cahil halk uyutulmakta, kandırılmakta, yolsuzluklar alıp yürümektedir. Bütün bu saydığımız şeyler, az gelişmiş memleketimiz için de varittir. Halkımız, sahte politikacının oyununa ve yalan vaitlerine kanmaya çok elverişlidir. Seçtiği iktidarı, imkânları ve kültürü icabı, denetliyecek durumda değildir. Bu durumda olan memleketimizde en önemli uyarıcı güç ve baskı kuvveti, Gençliktir. Gençlik, yurt sorunlarıyla tam anlamıyla ilgilenmek durumundadır. Bunu söylerken elbette ki, Gençliğin günlük politika ile uğraşacağı anlamını kastetmiyorum.

Gençlik, bütün sorunları politikanın üzerinde ele almaktadır. Türkiyede hemen hiç bir sorun gösterilemez ki, Gençliğin görüşü en az iki yıl öncesinden kesin bir isabet kaydetmesin. Bu iddiamızı Doç. Dr. Nermin Abadan bir etüdü ile ispatlamıştır.

Bugün Türkiyede Gençliğin temel dayanağı, Büyük Türk Devrimi ilke ve idealidir ve gücünün, ilhamının temel kaynağı ise müsbet ilimdir.

Türkiyede mücadele iki ana esas üzerinde şekillenir. Biri Anadolu kurtuluş felsefesi, öbürü buna karşı koyan hilâfetci düşüncedir.

Atatürk Gençliği, Anadolu kurtuluş felsefesini müdrik olarak, lâik Cumhuriyet düzeninin en samimi savunucusu durumundadır.

Türk Gençliği, milletinin sonsuz gücüne inanır ve yabancılardan medet umanları şiddet ve nefretle reddeder. Gençlik, her türlü sömürücülüğe karşıdır.

Cezayir meselesinde De Gaulle'ü bile kendimize

bilgili ve yetkili kimselerden meydana gelen ihtisas komisyonlarında değil, Enerji Bakanlığında kurulan daimî bir komisyonda incelenecektir. Bu daimî komisyon fikri, AP İktidarınındır! Böyle daimî bir komisyon elbette ki siyasî tesirlere daha fazla açık olacak ve bu çeşit baskılara karşı dirense bile, hiç bir zaman eski İhtisas Komisyonu kadar derinlemesine bilgili ve yetkili olmıyacaktır.

İşte, Türkiyenin millî değerlerini, yeraltı servetlerini ve bütün kaynaklarını AP İktidarı zamanında bekliyen tehlike, bor örneğinde somut olarak belirmiş olan bu tehlikedir. Bu somut örnek, son zamanlarda ortaya atılan "komprador" sözünün hayale dayanmadığını göstermektedir. Bu kelimenin anlattığı nitelikte insanlar bu memlekette vardır ve üstelik itibar görmektedirler. Karadeniz bakırları üzerinde amerikalıların ısrarlı ve iştahlı istekleri berdevamdır. Cıva işinde de benzeri oyunlar çevrilmektedir. Petrol meselesi, bilinen durumdadır! Morrison şirketinin eski temsilcisinin Başbakan olduğu ülkede, ne yazık ki, bu olaylar normal sayılmaktadır.

Gençlik

Atatürkçülerin sesi

Kürsüdeki genç, konuşmasına şöyle devam etti:

"— Kara düşünce, yobaz zihniyet, Atatürkün Meclis kürsüsüne çıkacak kadar güçlenmiştir. Büyük öndere bolşevik bozuntusu, cibilliyetsiz diyen bir zebunun hâlâ Atatürk Meclisinde bulunduğunu, bu gücü kendisinde hissettiğini utanmadan, kahrolmadan söyleyemeyiz."

Bu sırada kürsüye yakın bir yerden "İn aşağı! Böyle de konuşulmaz" şeklinde birkaç cılız ses yükseldi. Bunlar, programı düzenleyen Vilâyet yöneticileriydi. Genç o kadar heyecanlanmıştı ki, söylenenleri duymuyordu bile. Sesinin tonunu daha da yükseltti:

"— Bu böyle sürmez, sürmeyecektir! Atatürk gençliği olarak karşı koymağa azimli ve kararlıyız. Atatürk idealine uygun modern türk devletini esas mecrasına sokma savaşına bütün aydınları çağırıyorum! Milleti cahil bırakmakla saltanat sürmek isteyenler, türk gençliğinin darbesini en kısa zamanda yiyeceklerdir.

Bugün Türkiyede çarpışan düşünce, Anadolu Kurtuluş Savaşı düşüncesi ile o zamanın hilâfetçi düşüncesidir. Zihniyetler aynıdır. Siyasî ortam aynıdır. O halde, Atatürkün eserlerinin sahibi ve bekçisi türk gençliğinin, cumhuriyet düşüncesi üzerinde şekillenmeyen, büyük türk devrimi ilke ve idealine uymayan her düşünceyi yok etmek için bütün varlığıyla ortaya çıkması görevi icabıdır."

Gencin kürsüye çıkmasıyla Şeref Tribününde başlayan tedirginlik ve telâş, bu sözlerden sonra iyice belirgin hale gelmişti. Suratı asılmış olan Başbakan Demirel, "Bu da ne?" dercesine gözlerini Valiye dikmişti. Başbakanın bakışlarını üzerinde hisseden Vali Celâlettin Coşkun ise yerinde duramıyor, sağa sola koşuyor, çaresizlik içinde kıvranıyordu. Şimdi ne olacaktı? Programı düzenleyen ve heyecanlı gence konuşma imkânı veren kendisiydi. Bu "fâhiş hata"dan sonra nasıl edecekti de kendisini Ankara Valiliğine getiren Başbakanının yüzüne bakabilecekti?

Şeref Tribünündeki telâş devam ederken, genç hatip, önündeki metni bir kenara iterek konuşmasına

Politika

Yücel AKINCI
T.M.T.F. Genel Başkanı

güldüren, son Birleşmiş Milletler asamblesinde, Kıbrıs sorunu görüşülürken, Türkiyeye sadece beş oy aldırtan dış politika terkedilmeli, milletimize yaraşır, Türkiyenin çıkarlarını herşeyin üstünde gören, her türlü hareket kabiliyetine sahip, Anadolu kurtuluş felsefesini benimsiyenlerin yanında yer almasını bilen şahsiyetli bir dış politikaya dönülmelidir. Kısacası, Atatürk dış politikasına!..

Memleketimizin sermayeye olan ihtiyacını, iç çıkarcılar, yabancı sermayedarlarla işbirliği yaparak istismar etmektedirler. Türk Gençliği, kapitülâsyonu hatırlatan bu gibi davranışların karşısındadır.

Kendi öz ihtiyaçlarımız memleket ekonomisiyle doğrudan doğruya ilgili olduğu için, yurt ekonomisiyle ilgelenmek başlıca sorunumuz olmaktadır.

Ekonomik kalkınmanın başlıca şartını sanayileşmede görmekteyiz. Sanayileşmek için de sermaye birikimine ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Biz, sermaye devlet eliyle sanayie yöneltildiği takdirde başarıya ulaşacağımız kanısındayız. Sermaye birikimi ise, toprak reformu, vergi reformu yapılmadan, dış ticaret rejimini ıslah edilmeden, kendi imkânlarımız ve öz kaynaklarımız kendi elimizle harekete geçirilmeden sağlanamaz. Şimdiki halde sanayileşme edebiyatta kalır. Yeryüzünde, yabancı sermaye ile kalkınmış bir ülke gösterilemez. Bu sloganla sömürülen ülke ise pek çoktur.

Memleketimizde sosyal adaletin biran önce gerçekleşmesi zorunludur. Tehlikeli akımların önlenmesi için de sosyal adalet kesin bir çaredir.

Memleketimizde rejim çekişmeleri âdeta bir özellik haline getirilmiştir. Türk Gençliği, demokratik rejime içten bağlıdır. Bunu, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın biricik aracı saymaktadır. Yalnız, Türkiyede demokrasi yanlış yorumlanmakta, parmak hesaplarına dayandırılmaktadır. Demokrasi, hakların kullanılması olmaktan çıkarılmakta, hakların kötüye kullanılması haline getirilerek demokrasinin temeli yıkılmaktadır. Gerekçe olarak da serbest seçimler gösterilmektedir. Halbuki, bu seçimi sağlayan Anayasanın temel dayanağı âdeta yok görülmektedir. Bu ortam içinde oy çoğunluğunun temeli nedir, ne anlam taşır?

şöyle devam etti:

"— Kurtuluş Savaşı başlangıcında bir Paşa, Gazi Mustafa Kemale şu soruları sormuş ve şu cevapları almıştır:

— Ordumuz yok.

— Kurulur!

— Paramız yok.

— Bulunur!

— Düşmanın ordusu bizden kat kat üstün...

— Yenilir!"

Genç hatip bir an sustu. Döndü, Şeref Tribününe baktı. Parmağıyla Şeref Tribününü göstererek:

"— Yenilir arkadaşlar, yenilir!" dedi.

Susturulmak istenen kim?

Olay, geçtiğimiz hafta Perşembe günü 19 Mayıs Stadyumunda, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını kutlama töreni sırasında cereyan etti. Kürsüdeki genç hatip, Türkiye Millî Talebe Federasyonu -TMTF- Genel Başkanı Yücel Akıncı idi. Akıncı, konuşmasını bitirip kürsüden inince, kürsünün çevresindeki dinleyiciler tarafından hararetle kutlandı. Stadyumu dolduran binlerce ankaralı TMTF Genel Başkanını çılgınca alkışlıyordu. Alkışlamayanlar sadece, Şeref Tribününün ön sıralarında oturanlardı. Bunda haksız da değillerdi. Zira, bir gençlik teşekkülünün genel başkanı, hem de binlerce vatandaşın katıldığı Gençlik ve Spor Bayramını kutlama töreninde AP İktidarını sert bir dille tenkit etmişti. Üstelik konuşmayı, Stadyumdaki ankaralılardan başka, bütün Türkiye de radyodan dinlemişti.

Böylece, AP Hükümetinin ve Valiliğin korktukları başlarına gelmişti. Zira Ankara Valiliği, törenin programını hazırlarken, Hükümetin isteğine uyarak, TMTF'ye konuşma hakkı tanımamıştı. Buna mukabil, törende Gençliği temsilen, AP eğilimli şahısların yönetimindeki Millî Türk Talebe Birliğine -MTTB- mensup bir öğrencinin konuşması kararlaştırılmıştı.

Törenin programı açıklandıktan sonra TMTF, bir dilekçe ile Valiliğe başvurarak, konuşma hakkı tanınmazsa, Federasyona bağlı öğrenci teşekküllerinin törenden sonra saat 17'de Zafer Meydanında toplanarak bayramı kendi aralarında kutlayacaklarını, bunun için gerekli iznin verilmesini istedi. Valilik, bu durum karşısında tam bir açmaza girdi. Federasyonun Zafer Meydanında toplanma isteğini kabul etse, belki de AP Hükümeti için hiç de hoş sayılmayacak olaylar cereyan edebilirdi. Federasyon Genel Başkanına Stadyumda yapılacak törende konuşma hakkı tanısa, hatibin hangi konulara temas edeceğini tespit ve tayine imkân yoktu.

Yücel Akıncı
Gençliğin gerçek temsilcisi

Sakalla bıyık arasında kalan Vali, 17 Mayıs Salı Günü Federasyon Genel Başkanı ile makamında yaptığı görüşmede, Zafer Meydanında toplanma isteğinden vazgeçildiği takdirde kendisine konuşma hakkı verilebileceğini söyledi. Valinin, giriştiği bu pazarlıkta öne sürdüğü şartlardan biri de, yapılacak konuşmanın metninin iki saat içinde hazırlanarak Valiliğe verilmesiydi. Metin ilgililerce incelendikten sonra, Federasyon Başkanına konuşma hakkı tanınıp tanınmamasına karar verilecekti.

27 Mayısa doğru

Federasyon Genel Başkanı, toplanma isteğinden vazgeçtiklerini bildirdi ve hazırladığı konuşma metnini ertesi gün -Çarşamba- Valiliğe sundu. Metin incelendi ve TMTF Genel Başkanı Yücel Akıncının da Stadyumdaki törende konuşması kararlaştırıldı.

Bu işe en çok sevinen, Vali Celâlettin Coşkun oldu. Zira, kendi hesabına göre, metni inceleyerek konuşma hakkı tanımak suretiyle, vukuu muhtemel bir takım olayların da önüne geçmiş oluyordu.

Fakat makamdaki pazarlık Stadyuma uymadı. TMTF Genel Başkanının tam bir atatürkçü heyecanıyla yaptığı konuşma, töreni Şeref Tribününden izleyen pazarlıkçı Valiyi de, Başbakanı da, Hükümet üyelerini de şaşkına çevirdi.

Nitekim Akıncının konuşmasından sonra Şeref Tribününden aşağı inen Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz, MTTB'ci Yavuz Ulusu ve bir Vali Muavini ile meseleyi konuştu. Bakan, alı al moru mordu ve sık sık "kapatmalı bunları, öğrenci politikaya nasıl karışır?" diyordu. MTTB'ci ve AP eğilimli Yavuz Ulusu ise başıyla Bakanı doğruluyordu.

Önümüzdeki bayram, 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa bayramıdır. Sütten ağzı yanan Valilik, bu defa, yoğurdu üfleyerek yemek istemiş, Hipodromda yapılacak tören için hazırlanan programa ne MTTB, ne de TMTF konuşmacıları dahil edilmişlerdir. Gençlik adına sadece, Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtına -TMGT- mensup bir şahsın konuşması kararlaştırılmıştır. Valiliğin bu tutumu, gençler arasında bir taktik olarak nitelenmektedir. Yani, son anda MTTB'ye törende konuşma hakkı tanınacak, böylece TMTF saf dışı edilmiş olacaktır!

TMTF yöneticileri, herşeye rağmen, 27 Mayısın asıl sahiplerinin 27 Mayıs bayramında yapılacak törende seslerini tekrar duyurabilmek için teşebbüse geçmişlerdir. Bu konuda, Genel Başkan Yücel Akıncının imzasını taşıyan dilekçe Valiliğe verilmiştir.

İdare

Konferanstaki keramet

Salonda tam 42 kişi vardı. Bunlardan 34'ü, ortaya "U" şeklinde yerleştirilmiş masaların etrafında, 8'i ise, arkadaki masalarda oturuyordu. Aralarında hanımlar da mevcuttu. Hepsi, MKE -Makine Kimya Endüstrisi- Genel Müdürlüğü memurlarıydı. Konferans dinlemek için gelmişlerdi. Konferansçı, gerici basın ve derneklerin gülü Aclan Sayılgan, konferansın konusu ise "Menfi cereyanlar ve alınacak tedbirler"di.

Konferansçı saat 16'da salona girdi. Kurumun koskoca salonunda çok az sayıda kimsenin toplandığını görünce şaşırdı. Renk vermemeğe çalışarak, kendisine ayrılan masaya ilişti, kısa bir girizgâhtan sonra hemen asıl konuya geçti. Sayılgan, Türkiyeyi tehdit eden en büyük tehlikenin komünizm, Türkiyedeki bütün sosyalistlerin de komünist olduklarını söyledikten sonra, komünizmin ve komünizan cereyanların tarihçesine geçti. Tarihçe o kadar uzun sürdü ki, kapıya yakın masalarda oturan ve esnemeye başlayan memurlardan birkaçı yavaşça salonu terketti. Konuşması sırasında sık sık AP'li ve sağcı bazı dergi ve gazetelerin reklâmını da yapan Sayılgan, bir ara şöyle dedi:

"— Bâlânın bir köyünde tezek yakan bir köylü ile Ankaranın lüks salonlarında eğlenen bir kişiyi eşit hale getireceğim diye harekete geçmek hem türklüğe, hem de ananelerimize uymaz!"

İki saat süren konferanstan ne konferanscının kendisi bir şey anladı,ne de esneye esneye bir hal olan dinleyiciler. Konferansçı, birtakım bölük-pörçük bilgileri ardıardına sıralamaktan öteye gidemedi. Menfi cereyanlardan ise sadece komünizmden söz açtı, fakat, bilhassa son günlerde alabildiğine azıtan irticaa değinmedi. Bu tercih, konferansı dinleyen bazı memurların dikkatinden kaçmadı. Konferanstan sonra bazı memurlar, "Atatürk heykellerine saldırmanın ve kendisini şeyhülislâm sanan bir Diyanet İşleri Başkanının muhtar TRT'ye fetva vermesinin menfi bir cereyanın fiiliyata intikali olup olmadığını" birbirlerinden sormak zorunda kaldılar.

Bol bol AP propagandası

Konferans, Sanayi Bakanı Mehmet Turgutun emriyle, Makine Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı işyerlerinde çalışan memurlara ve işçilere verilen konferansların sonuncusuydu. Mehmet Turgut, bundan bir ay kadar önce, işçilere ve memurlara eğitici konularda konferanslar verilmesini Genel Müdürden istemiş ve kendi tespit ettiği konferansçıları ve konuları Genel Müdürlüğe bildirmişti. Genel Müdürlük, verilen listeye göre geniş bir program hazırladı ve Nisan ayının sonlarına doğru konferanslara başlandı. Konferanslarda işçilere ve memurlara işe yarar bilgi vermek yerine, daha ziyade bol bol AP propagandası yapıldı. Meselâ konferansçılardan biri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yüksek Din Kurulu üyelerinden İbrahim Eken adında bir şahıs, MKE Kurumuna bağlı işyerlerinde verdiği "İmanın iş hayatındaki tesirleri" konulu konferanslara daima besmele çekerek başlamış, âyetler okumuş, iyiliğin ve kötülüğün yollarını şu sözlerle ifade etmiştir:

"— Sağa giden yol iyilik ve cennete çıkar, sola giden yol ise kötülük ve cehenneme..."

Mehmet Turgut
Hangi taşı kaldırsan..

İbrahim Eken adındaki bu zatın kimliği incelendiğinde, AP İktidarının bu konferanslardan maksadının ne olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bir zamanlar Kayseri Belediye otobüslerinde kontrolör olarak çalışan İbrahim Eken, Belediyeye ait 46 bin lirayı zimmetine geçirmekten sanık olarak iki ay hapis yatmış, çeşitli bilirkişi raporları neticesi tahliye edilmiş, bundan sonra da İlâhiyat Fakültesine girmiştir. Fakülteyi bitirdikten sonra Bağdata giden Eken, yurda döndüğünde Kayseri Müftülüğü emrinde vâizlik yapmıştır. Kayseride halkın çok sevdiği bir hocanın zina yaptığını iddia edince de linç edilmekten zor kurtulmuş, tahkikat sonunda merkez emrine alınması kararlaştırılmıştır.

Üçüncü İnönü Hükümeti istifa edip IV. Koalisyon işbaşına geldiğinde İbrahim Eken yeniden sahneye çıkmış ve hemencecik zamanın Devlet Bakanı Mehmet Altınsoyun adamı oluvermiştir. AP Hükümeti zamanında ise Yüksek Din Kurulu üyeliğine getirilmekle taltif edilmiştir.

Saat başına devlet kasasından 50 lira ücret alan konferansçıların konferanslarının Senato kısmî seçimleri arefesine rastlaması ise herhalde bir tesadüf eseri olmasa gerektir.

Petrol

TPAO'daki tahterevalli

Geçtiğimiz Nisan ayının sonlarında birgün Maliye Bakanlığına, Enerji Bakanlığından bir yazı geldi. Bakan İbrahim Derinerin imzasını taşıyan bu yazı, mahiyeti itibariyle, devlet mekanizmasının işlemesine yardımcı olan mûtad yazışmalardan çok farklıydı. Yazıda, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı -TPAO- Genel Kurulunun olağanüstü bir toplantıya çağırılarak, üç üyesinin -Emin Bozoğlu, Nevzat Sengel, Fazıl Yalçın- değiştirilmesinin sağlanması isteniyordu. Maliye Bakanlığı, TPAO'nun yüzde 51 hissesine sahipti. Bu bakımdan, Genel Kurulun olağanüstü bir toplantıya çağırılabilmesi için tesirli olabilirdi.

Maliye Bakanlığı, Enerji Bakanının isteğine birkaç gün sonra, Enerji Bakanlığına bağlı olan TPAO Genel Müdürlüğüne yazdığı bir yazı ile cevap verdi. Yazıda, Enerji Bakanlığından gönderilen yazının ekli olduğu bildiriliyor ve nâzik bir dille gereğinin yapılması isteniyordu. Bu isteğe en çok sevinen, AP İktidarı sayesinde TPAO Genel Müdürlüğü makamına oturan Turgut Gülez oldu. Artık İdare Meclisini toplayabilir ve Genel Kurulun olağanüstü bir toplantıya çağırılması için karar aldırtabilirdi.

İdare Meclisi, bu ayın ortalarında birgün, bunun için toplandı. Maliye Bakanlığının yazısı ile Enerji Bakanının isteği görüşüldü. Böylece, İktidarın niyeti de bütün açıklığıyla ortaya çıkmış oluyordu.

Toplanması kararlaştırılacak Genel Kurulda, AP İktidarının sakat tasarruflarına karşı çıkan üç üye görevlerinden uzklaştırılacak, yerlerine yeni tayinler yapılacaktı. İşlemler tamamlandıktan sonra da, "geçirilemez" düşüncesiyle bugüne kadar İdare Meclisine getirilemeyen, memleketin bir öz kaynağını tehdit edici tasarruflar jet süratiyle geçirevlerinden uzaklaştırılacak, yerleriri, Batman - İskenderun arasında yapılan pipe - line'ın devredilmesiyle ilgiliydi. Bir diğeri ise, lüzumu olmadığı halde İstanbul, İzmir, Samsun ve Antalyada depolar kurulmasını hedef tutuyordu.

Çorap örme faaliyeti

Toplantı, sert tartışmalara sahne oldu. Tasarruflara karşı çıkan ve tutumlarıyla İktidarı çaresizlik içinde bırakan üyeler, normal Genel Kurul toplantısının geçen ayın sonlarında yapıldığını, bütün meselelerin bu toplantıda görüşüldüğünü, bu bakımdan olağanüstü toplantıya lüzum bulunmadığını anlattılar. Yüksek mühendis Emin Bozoğlu, Bakanlık Müsteşarı Kemal Noyan ve Turgut Gülezle yaptığı sert tartışmadan sonra toplantıyı terketti. İki üyenin itirazına rağmen, Genel Kurulun olağanüstü toplantıya çağırılması teklifi oya sunuldu ve toplantının 31 Mayıs Salı günü yapılması kararlaştırıldı.

Ne var ki üç üyenin değiştirilmesi için sarfedilen çabalar, olağanüstü Genel Kurulda sonuca ulaşacak nitelikte değildir. Zira, 6327 sayılı Türkiye Petrolleri Kanununun 13. Maddesi, İdare Meclisi üyelerinin ancak normal Genel Kurul toplantısında değiştirilebileceğini öngörmektedir. Bu bakımdan, Enerji Bakanı ve Genel Müdür bir hukuki çıkmaz içinde bulunmaktadırlar.

AP İktidarının petrollerimiz üzerindeki sakat tasarruflarına karşı çıkan üyelerin görevlerinden uzaklaştırılmasında, kanunun açık hükmüne rağmen, sabırsızlık gösterilmesinin bir sebebi de, Melih Ataman adındaki bir şahsın İdare Meclisi üyeliğine getirilmesi çabasıdır. Ataman, geçen yıl Ptrol Ofisi Madeni Yağ Şubesi Müdürü iken, Ofisin menfaatlerine aykırı olarak, Caltex dışındaki yabancı şirketlerden alınan teklifleri açıklamış, bu yüzden de hakkında Ankara Asliye Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır. Bütün özelliği Petrol Ofisinin sırlarını açıklamaktan ibaret olan Melih Atamanın TPAO İdare Meclisi üyeliğine getirilmesi arzusu, AP İktidarının petrollerimiz hakkındaki niyetini açıkça gözler önüne serecek önemdedir.

Turgut Gülez
Seni partizan, seni!

İşçiler

Hak verilmez, alınır!

Haftanın başında Salı günü, Ankaradaki gazete ve dergi bürolarına, Ankara NATO-İş Sendikası Genel Başkanı Çetin Soyak imzalı bir bildiri dağıtıldı. Bu bildiriyle halkoyuna duyurulmak istenen haber, Sendikanın son günlerde ardıardına yayınladığı bildirilerde sözü edilen bir hakkın kullanılmasına karar verilmesiyle ilgiliydi: Sendika, ABD silâhlı kuvvetleri işyerlerinde 30 Mayıs Pazartesi sabahından itibaren greve gitmeyi kararlaştırmıştı.

ABD silâhlı kuvvetleri işyerleri temsilcileriyle Sendika arasında patlak veren anlaşmazlık, 1965'in Ekim ayında sona eren toplu sözleşmenin yenilenmesi isteğiyle başladı. Sendikanın çağrısına, işverenin aracı müteahhidi amerikan Tumpane şirketi uydu ve pazarlığa oturuldu. Tumpane şirketini temsilen bir türk avukatın -Turan Arslan- katıldığı pazarlık, tam altı ay sürdü. Fakat Sendika temsilcilerinin istedikleri haklar kabul edilmeyince, 19 Martta bir Uzlaştırma Kurulu teşkil edildi. Uzlaştırma Kurulunun birbuçuk ay süren çalışmaları sonunda hazırlanan toplu sözleşme taslağı taraflara bildirildi. Bu taslağa göre, Sendika üyesi bulunan 800 işçiye verilmeyen hafta tatili ücretleri ödenecek, işyerlerinden çıkarılacak işçilerin durumlarının gene komitelerce incelenmesi usûlü devam edecek, işçi ücretlerine her yıl yüzde 5-10 arasında bir zam yapılacak, çocuk zammı 10 liradan 15 liraya çıkartılacak, sosyal menfaatlerin devamı sağlanacaktı.

Sendika yöneticileri, sözleşme taslağını aynen kabul ettiler, fakat itiraz işveren temsilcilerinden geldi: Işveren, Uzlaştırma Kurulunun işçilere tanıdığı haklardan hiçbirini vermemeğe kararlıydı.

Bunun üzerine Sendika Yönetim Kurulu, 10 Mayıs Salı günü yaptığı toplantıda meseleyi etraflı bir şekilde yeniden inceledi. Artık, Sendikanın iyiniyetiyle yürütülecek bir işlem kalmamıştı. Son çare, Uzlaştırma Kurulunun tanıdığı hakların grev yoluyla alınmasıydı. Sendika Yönetim Kurulu, grev kararını, bundan bir hafta kadar önce toplanan Kongreye getirdi ve üyelerin tasvibini aldı.

Şimdi Sendika yöneticileri, bir yandan işveren temsilcileriyle görüşmelere devam ederken, bir yandan da grev hazırlıklarıyla meşgul olmaktadırlar. Aynı hazırlıklar, İzmir ve Adana NATO-İş Sendikalarında da yapılmaktadır. Zira, bu sendikalar da 13 ve 14 Haziranda greve gitmek için karar almışlardı.

Yatırımlar

Odalar Birliği der ki..

Haftanın başında, Pazartesi günü, Başbakan Demirelin bütün yatırımcı kuruluşlara ve devlet dairelerine gönderdiği bir genelge ve bu genelge ile aynı zamanda yayınlanan Odalar Birliğinin "ekonominin genel durumu" hakkındaki raporu, AP İktidarının çaldığı bütün havalara rağmen, Türkiyenin içinde bulunduğu durumu bütün çıplaklığıyla gösterecek niteliktedir.

Demirel bir taraftan, Senato kısmi seçimlerinden hemen sonra geniş yatırımlara başlanacağını ilân ederken -bu yatırımlar, her yıl olduğu gibi, 1966 Programının hazırlıklarında ve finansman meselesinin görüşülmesinde kararlaştırılmaktadır ve ne kadar tespit edilmişse o kadar yapılmaktadır-, diğer taraftan da yatırımcı dairelere 21 Mayıs tarihli bir genelge göndererek, "finansman meselesinin ciddiyetini elan muhafaza ettiğini" söylemekte, dairelerden tasarruflu hareket etmelerini istemektedir.

Etrafa mavi boncuk dağıtmakla, asma köprüler, patates fabrikaları vaadetmekle devlet yönettiğini sanan Demirelin içinde bulunduğu çıkmaz, aklı başında birçok çevrelerce, bilim adamlarınca söylenmiş ve yazılmıştır. Ancak, haftanın başında Odalar Birliğinin yayınladığı rapor bütün bunların üstüne tuz biber ekmiştir. Demirelin iktisadi tutumu şimdi özel sektör çevrelerinde de köklü endişelere yol açmış bulunmaktadır. Kendilerine en yakın anlayışta buldukları Demirele "halisane" akıl vermekle durumu "idare" edeceklerini sanan Odalar Birliği yetkililerinin raporu gene de yararlı olmuştur. Plânlamanın ve diğer aklı başında çevrelerin uyarmalarından gocunan "iş adamı" Başbakanın, iş çevrelerince hazırlanan bu rapora itibar etmesi hem kendisi, hem de Türkiye ekonomisinin geleceği için herhalde yararlı olacaktır.

Gerçekten de, Odalar Birliğinin bu raporu, AP Hükümetine öyle bir tablo çizmektedir ki, buna göre "vergi hasılatını ciddiyetle âzamiye çıkarmay..", "finansman meselesinin hallinde gerçek üretim artışlarını aşarak enflâsyonist kaynaklara ba-vurmaya kalkan" bir malî ve ik..adî politika AP'nin başına çok işler açacaktır. Durum, AP'nin "geniş yatırımlar vaadini gerçekleştirmek şöyle dursun, aslında buna teknik bakımdan da imkân yoktur. Zira plânlı kalkınma ortamının şartlarında bu, boş bir lâftır-, eldeki günlük işlere bile para bulamıyacağını, yıl sonuna doğru, "yatırımlarda dahi kısıntıya gitmek zorunda kalacağını" göstermektedir. Üstelik bu dramatik tablo, "solcular", "muhalefet" veya "İstenmeyen adam"lar tarafından değil, bizzat özel sektörün en üst kuruluşu olan Odalar Birliği tarafından çizilmektedir.

Raporda değinilen konular

1966 yılındaki "Türkiye Ekonomisi" konulu rapor, özel sektörün kendi görüş açısından hazırlanmış olmasına rağmen, AP'nin hoşuna gidecek şeyler söylememekte, "1966 yılının yatırımlarda kısıntıya gitmeyi gerektirecek bir yıl olarak görünmeye başladığını", "devlet bütçesinin yüzde 18'inin borçlarla sağlanacak kaynaklarla karşılanacağına, diğer normal gelirlerde de umulan ölçüde bir gerçekleşme sağlanamazsa, yıl sonunda durumun kötüye gideceğine, sonuç olarak, AP İktidarının karşısında ya enflâsyonist kaynakları kullanma veya, cârî masrafları kısmak kolay olmadığı için, yatırımlarda kısıntıya gitme alternatifleri kalacağına" işaret etmektedir.

Odalar Birliğinin raporunda bellibaşlı iktisadî ve malî konularda şu meselelere değinilmektedir:

"1965 yılında devlet bütçesine konulan paralarla yapılacak yatırımlardan 2 milyar 700 milyon liralık yatırım yapılamamıştır. Bu miktar, bir önceki 1964 yılında 1 milyar 190 milyon lira idi" denilen raporda, tarım ve sanayi alanındaki üretim durumunun da iyi olmadığı belirtilmekte ve şöyle denilmektedir: "Tarımda 1965 yılı için öngörülen gelişme yüzde 4 iken, sağlanabilen gelişme hızı ancak binde 4 olmuştur. Sanayide durum daha iyicedir. Ancak, burada da yüzde 12,9 yerine sağlanan hız yüzde 9,1 olmuştur."

Raporda, tarım ve sanayide yeter gelişme sağlayamamanın kritik bir durum yarattığı belirtilmekte ve "tarım ve sanayide üretimin yeter derecede, umulan ölçüde gelişememesi, 1966 yılı içinde de, para ve kredi politikası hiçbir aksama göstermese bile ,fiyatlar dengesini bozacak, meseleler çıkaracaktır" denilmektedir.

Borçlanmaya dayanan bütçe

Fiyat dengesinin bozulmasına yol açabilecek üretim noksanının yanısıra, bu meseleyi besleyen diğer şartlarda da şimdiden bir olgunlaşma görülmektedir. Yıllık programda öngörülen miktarda üretim yapılması için gereken yatırım harcamaları da bu yıl açık verecektir.

1966 Bütçesinin dengesi kurulurken, vergi hasılatının bu yıl 1 milyar 644 milyon lira artacağı farzolunmuştur. Oysa, 1965 yılında vergi hasılatındaki artış yüzde 6.19'da

kalmıştır. Vergi hasılatında gerçekleşme yüzde 93.97'dir. Yani vergilerin bir kısmı alınamamış, vergilerdeki artış oranı ise, para değerindeki düşme oranından -yüzde 8.9- az olmuştur. Bir başka deyişle, vergi hasılatındaki artışın büyük kısmı enflâsyonist baskının etkisiyle silinip gitmiştir.

Vergilerde, bu malî sistem içinde -servet beyanının kaldırılacağını duyanların ne şartlar altında vergi vereceği de düşünülmelidir- bu yıl 1 milyar 644 milyonluk artış sağlanmasını düşünmenin gerçekçi bir tutum olduğunu söylemek zordur.

Diğer taraftan, 1966 Bütçesinin bir başka zayıf tarafı, 700 milyonluk bir iç borçlanmayı kabullenmiş olmasıdır. Bunun sağlanması da gene güçtür. AP İktidarı, karşı olduğunu söylediği tasarruf bonoları yoluyla da bütçesine 720 milyon liralık gelir koymayı kabul etmiştir. 1 milyar 590 milyon liralık karşılık paralar ve proje giderleri hasılatı -ki bunlar da bir çeşit dış borçlanmadır- ile birlikte 17 milyarlık bütçenin 3 milyar 10 milyonu borçlanmaya dayanmaktadır.

1966 Bütçesi bu ölçüde bir borçlanmaya dayanırken, diğer normal bütçe gelirlerinin de açık vermesi halinde, yıl sonunda harcamalarda kısıntıya gitmekten başka çare kalmıyacaktır. Bu kısıntılar ise cârî masraflardan yapılamamaktadır. ...mış ölçüde yatırım harcamalarından kısıntı yapmak yolu -ilk anda sızıltıya meydan vermiyeceği için- tercih olunacaktır. Bu ise, üretim - fiyat dengesini bozacak, 1965 yılındaki dengesizlik devam edecektir.

Şaşkın gidiş

Rapor bu konuda aynen şunları demektedir:

"Bütün bu olumsuz işaretler yüzünden Bütçedeki tahminler gerçekleşmezse, yıl sonunda ödenekler iptal edilmekte ve bunlar daha çok yatırım harcamalarına ait ödeneklerde olmaktadır. Tahsilâttaki açıklar toplam satın alma gücünü artırır, tüketim eğilimini yükseltir, böylece enflâsyonist baskı ihtimalini daha da görünür hale getirir. Bunları önlemek için gerçek üretim artışını aşacak şekilde enflâsyonist kaynaklar kullanılmamalı, cârî harcamalar kısılmalı, vergi hasılatı dikkatle âzamiye çıkarılmalıdır. Ancak, bu politika izlenirken, ekonominin durgunluğa girmesine de meydan verilmemelidir."

Özel sektörün görüşlerini yansıtan raporun AP Hükûmeti tarafından dikkatle incelenmesi yararlı olacaktır. Muhalefetin kendisini calıştırmadığını söyleyip, sorumluluğu üzerinden atmak isteyen AP İktidarı, 1966 yılı içinde ekonomik ve malî yönden tam bir çıkmaz içindedir. Bu çıkmazdan kurtulmak için gereken reformcu yolu denemek AP'nin işine gelmemektedir. Plânlı dönemin başındanberi sağlanan cârî fiyatlarla millî hasıla artışı yüzde 45 olan Türkiyede, bu artışın yüzde 20'ye yakınının fiyat artışı yüzünden heder edildiği düşünülecek olursa, özel sektörün dahi fiyat politikası konusunda söylediklerinin önemi daha iyi anlaşılır. İstikrar içinde kalkınma, köklü tedbirleri gerektiren bir politikaya bağlıdır. AP İktidarından bunu beklemekse, safdillikten başka birşey değildir.

Nitekim Başbakan Süleyman Demirelin 21 Mayıs tarihli genelgesinde "finansman meselesinin bu yıl da devam ettiği" belirtilmekte, dairelerden tasarrufta bulunmaları istenmektedir. Genelgede ayrıca "zaten pahalı olan hizmetlerin daha da pahalı hale getirilmemesi için, kamu kuruluşlarının dikkatli davranmaları gerektiği" belirtilmekte, "yatırımcı dairelerin kendilerine verilen işleri Programda gösterilen süre içinde, fakat Bütçe ve Programda gösterilen malî imkânlar çerçevesinde yapmaları esastır" denilmektedir.

Sözün kısası

Ancak, Başbakanlık genelgesinin gülümsemeye yol açan tarafı, bazı yatırım projelerinin 1966 Programına alınmasının unutulmuş olmasıdır. Bazı yatırımlar, ilgili daire ve kuruluşlar tarafından "biz bunları nasıl olsa 1965'de bitiririz" diye, 1966 Programının finansmanı hesaplanırken nazarı itibara alınmamıştır. Bu projeler geçen yıl bitirilemeyince, bunlar için 1966'nın zaten kritik durumda bulunan bütçesinden para ayrılması şart olmuştur. Şimdi bunların durumu ele alınacaktır. Bu işler bir tarafa bırakılamıyacağına göre, Bütçeye hiç hesapta olmayan yeni bir yük daha gelmiş demektir. Ayrıca, genelgede bazı yatırımların da "1965 sonuna kadar bitirilemiyeceği açık olduğu halde", finansman meselesinin ele alınması sırasında bunların kelimenin gerçek anlamıyla unutulmuş bulunduğu açıklanmıştır.

Odalar Birliğinin bu açıklamaları bile, AP İktidarının, devlet yönetiminde ne derece ehil olduğunu açıkça göstermektedir. Vergilerde olmayacak ölçüde artışların tahmini, 1965'de zorlanmış iç borçlanma kaynaklarına bu yıl daha geniş ölçüde dayanma, masraf artırıcı kanunların kolaylıkla çıkarılması, geniş vaadlerin yapılması, AP İktidarının en yakın handikaplarına gerekli bütün sebepleri hazırlamıştır. Olayların hızlı seyri, 1966 yılında AP Hükümetinin vaadlerinin hiç birini tutamaz hale düşeceğini veya ekonominin çok olumsuz bir noktaya kayacağını göstermektedir.

Vietnam

Savaş içinde savaş

Vietnam savaşı, konuyu en iyi bilenler için bile, devamlı olarak anlaşılması güç bir savaş olmuştur. Bu ülke halkının istediği nedir, kim kiminle ve niçin savaşmaktadır, Birleşik Amerikanın burada ne işi vardır? Bu soruların karşılığını bir hamlede vermek mümkün değildir. Fakat, zaten bu derece karışık olan Vietnam savaşı, geçen hafta daha da karışmıştır. Kendilerine şimdiye kadar hükümet kuvveti adı verilen birliklerin bir kısmı Da Nang ve Hué'de hükümete karşı ayaklanmışlar ve daha bundan birkaç hafta öncesine kadar omuzomuza çarpıştıkları silâh arkadaşlarına ateşe başlamışlardır. Eğer savaş içinde savaş denilen birşey varsa ve bunun ne olduğu merak ediliyorsa bu, hiç şüphesiz, şimdi Güney Vietnamda olup biten şeydir.

Başkan Johnson yazıyo'
Kaderini mi?

Bundan önce de bu sayfalarda çeşitli kereler söylendiği gibi, Vietnam savaşına, Birleşik Amerikanın dünyayı inandırmak istediği gibi, bir iç savaş gözüyle bakmak mümkün değildir. İç savaş, sınırları belli bir ülke üzerinde, birbirine karşıt iki silâhlı kuvvetin varlığını ve o ülke halkının bunlardan birinin veya ötekinin yanında yer almasını, daha doğrusu ikisi arasında bölünmesini gerektirir. Oysa, Vietnamda durum böyle değildir. Bugün Vietnam diye sınırları belli bir ülke yoktur, onun yerine Kuzey ve Güney Vietnam diye, yapmacık olarak ikiye ayrılmış bir toprak parçası vardır. Ortalıktaki bütün belirtiler, bu toprak parçası üzerinde yaşayan halkın Vietnamda sürüp giden savaşı benimsemediğini, barışçı yollardan birleşmek istediğini göstermektedir. Nitekim Hindiçini yarımadasının düzenini çizen 1954 Cenevre anlaşmaları da bunu öngörmektedir. Fakat pek akılsızca bir davranışla Diemin arkasında yer alan Birleşik Amerika, eğer Cenevre anlaşmalarında öngörülen seçimler yapılırsa, duruma komünistlerin hâkim olmasından korkarak, bu seçimleri devamlı olarak geri bıraktırmış, üstelik, buna karşı Güney Vietnamda tepki doğunca, olup bitenlerde komünist parmağı arayarak, buraya büyük kuvvetler gönderecek kadar ileri gitmiştir.

Bugün Vietnamda, ikiye bölünmüş ülkelerinin birleşmesi için çalışan milliyetçiler arasında komünistler yok değildir. Hattâ, başlangıçta bir kurtuluş cephesi olarak kurulan Vietkong, bugün, komünist milliyetçilerin deneti altındadır ve büyük ölçüde Hanoiden destek görmektedir. Ancak, bu duruma Amerikanın tutumunun yol açtığından şüphe edilemez. Çünkü, Güneydeki milliyetçiler için, Birleşik Amerika kendilerine silâh çektikçe Hanoi veya Pekinin yardımını aramaktan başka çare kalmamaktadır.

Bu savaş kazanılamaz!

Güneydeki Vietkonga karşı savaşanlar kimlerdir? Nedenleri ne olursa olsun, Güneyli halkın Vietkonga karşı girişilen savaş karşısında seyirci kaldığı görülmektedir. Başka bir deyişle, Birleşik Amerikanın halkın isteği üzerine burada olduğunu söylemesine rağmen, Güney Vietnam halkı Washington'un bir inat uğruna yürüttüğü savaşa katılmamaktadır. Birleşik Amerikanın çabalarına katılanlar, yalnızca, Washington tarafından kurulup beslenen ve adına Güney Vietnam Ordusu denilen bir korkunç savaş makinesidir.

Bugün Güney Vietnam halkının Vietkong yönetimi altına girmek istemediğini söyleyebilmek için, bu halkın ne di lüğünü bilmek gerekir. Oysa Gü Vietnamda yaşayanlar, şimdiye kadar bir defacık olsun isteklerini belirtmek imkânına sahip olamamışlardır. Önce Diem diktatörlüğü altında ezilmiş-

ler, sonra onun yerine gelen askeri cuntaların savaş borularını dinlemek zorunda bırakılmışlardır. Saygonda bugüne kadar halkı temsil eden tek bir hükümet kurulmamıştır. Eğer kurulsaydı, ortalıkta bugünkü anarşi olmaz, iktidar koltuğuna oturanlar orada hiç değilse bir süre tutunabilmeyi başarırlardı. Oysa, Saygonda son yıllarda kurulan hiçbir hükümet işbaşında fazla kalamamıştır. En ömürlüsü olacağı sanılan Mareşal Ky hükümeti bile şimdi sarsıntılar içindedir. Böylesine çürük ve desteksiz hükümetlerle yürütülmek istenen bir savaş, elbette ki kazanılamaz.

Birleşik Amerika Mareşal Ky'yi tutmaktadır. Çünkü gelip geçmiş yöneticilerin hiçbiri, ne olduğu belirsiz bir savaşı yürütmek için onun kadar istekli görünmemiştir. İşte bunun içindir ki Başkan Johnson, geçen Şubatta, Honoluluda, Mareşal Ky'yi öpücüklere boğacak kadar ileri gitmiştir. Üstelik, o sırada, Vietnamdaki en önemli siyasal kuvvet olduğu artık şüphe götürmeyen budistler henüz bekleme döneminde oldukları için, Mareşal Ky'nin durumu iç politika bakımından da kuvvetli görünüyordu. Ancak, budistler bu bekleme döneminden çıkıp, Ky'ye karşı hoşnutsuzluklarını göstermeye başlayınca, Birleşik Amerikanın pilot bozması Mareşalin üzerine kurdukları iskambil şatolar birer birer yıkılmaya başlamıştır.

Bu ne biçim asker sözü?

Budistlerin Mareşale artık güven beslemedikleri belli olunca, Ky, geçtiğimiz Nisan ayında, önümüzdeki Eylülde genel seçimlere gitmek sözünü vermişti. Bu söze bakan tarafsız yorumcular, Vietnam halkının nihayet kendilerini temsil eden bir hükümete kavuşacağını umarak sevinmişlerdi. Fakat, aradan çok geçmeden, Ky mızıklamaya başlamıştır. Önce yaptığı bir konuşmada iktidarı bir yıldan önce bırakmaya niyetli olmadığını açıklamış, ondan sonra da, geçtiğimiz haftanın başlarında, seçimler yapılmadıkça Saygonun otoritesini tanımayacağını bildiren Da Nangdaki âsileri yola getirmek için, buraya, kendine bağlı birlikler göndermiştir. Hatırlanacağı gibi, Güney Vietnam ordusunun Da Nang ve Hué'deki bazı birlikleri, Nisan ayaklanması sırasında acele seçim isteyen budistlere katılarak, Ky'nin emrinde olmadıklarını ilân etmişlerdi.

Da Nang ve Hué, Birleşik Amerikanın Saygon dışında en kuvvetli birliklerini barındırdığı bölgelerdir. Bu bölgelerde, Birleşik Amerikanın bir düzineyi aşkın üssü vardır. Buralardaki Güney Vietnam birlikleri Ky'nin yanında savaş çabalarına katılmadıkça, bu üslerin korunması imkânsız denecek kadar zorlaşmaktadır. Zaten Güney Vietnamın üçte ikisinden büyük bir bölümünün Vietkong denetimi altında bulunduğu düşünülürse, bu bölgelerdeki üstünlüğün elden çıkmasının ne demek olduğu kolayca anlaşılır. Böyle olunca, Ky'nin, verdiği seçim sözünü bir tarafa iterek Da Nang ve Hué'ye karşı harekete geçmesinin Washington'un bilgisi dışında olduğuna inanılabilir mi?

Bugün ortada gün ışığı gibi duran gerçek şudur: Vietnamlı budistler Mareşal Ky yönetimine karşı bayrak açmışlardır ve Güney Vietnam ordusunun bir kısmı da, ordunun geri kalan kısmına silâh çekmek pahasına da olsa, budistlerin yanında yer almıştır. Da Nangdaki birliklerin kumandanı, kendisi bir katolik olduğu halde, Ky'nin otoritesini tanımayan budistlerin üzerine yürümeyi reddetmiştir. Şu satırların yazıldığı sırada Mareşal Ky, Da Nang ve Hué'nin âsi birliklerini yola getirmek için bu bölgelere kuvvet göndermeye kalkışmış bulunmaktadır.

Diem de dahil, budistleri kazanamayan hiçbir yönetim bugüne kadar Saygonda dayanabilmiş değildir. Mareşal Ky de şimdi aynı güvensizlikle karşıkarşıyadır. Üstelik ordusu da parçalanmış, ikiye bölünmüştür. Bu durumda, Sam Amca ne yaparsa yapsın, önünde sonunda iktidardan yürüyecektir. Ondan sonra, Washington'lu yöneticiler, Saygonda yeni bir başbakan avına çıkacaklardır. Halkın isteğine saygı gösterilmedikçe, bu avı daha başkalarının izleyeceğinden hiç şüphe edilmemelidir.

Abesle uğraşmanın sonu, işte budur!

Matbaacılık

İlk kabartma pul

Geçtiğimiz haftanın sonunda birgün, Ajans-Türkün geniş sanat galerisinde elliden fazla gazeteci biraraya geldi. Gazeteciler bu defa kendi mesleklerine mensup iki arkadaşlarının basın toplantısına dâvetliydiler. Ajans-Türkçülerle basın mensuplarını biraraya getiren olay hayli önemliydi: PTT Genel Müdürlüğünce Ajans-Türk Matbaasına bastırılan kabartma pul serisi dünyada ilk kabartma pul olma niteliğini taşıyordu.

Ajans-Türkün sahipleri Şevket ve Necdet Evliyagil kardeşler oldukça heyecanlı görünüyorlardı. Hatta Necdet Evliyagil, yanında oturmakta olan Kurtul Altuğun kulağına eğilerek:

"— Basın toplantıları yapanların Allah yardımcısı olsun" demekten kendini alamadı.

Esasında bu heyecanda bir başka sebep aramak lâzımdı. Onikinci kuruluş yılını idrak eden Ajans-Türk Matbaası, yüzyıllık geçmişleri olan yabancı dev basımevlerinden önce, dünyanın gözleri önüne hem ilk, hem de çok başarılı kabartma pulları sermişti. Ingilterede Harrison, İsviçrede Courvoisier gibi, işleri yalnız bütün memleketlerin pullarını basmak olan basımevleri bile böyle bir başarıya ulaşamamışlardı.

Toplantıyı açan Şevket Evliyagil, türk matbaacılığının ulaştığı ileri seviye ve bu konuda Ajans-Türkün üzerine aldığı öncü ve öğretici rolü belirttikten sonra:

"— Aranızdan yetişmiş iki kişinin kurduğu müessese kısa zamanda olumlu sonuçlara ulaşmış ve dünyada ilk defa kabartma pul basma şerefini kazanmıştır. Uyguladığımız metod, gazetecilikte öğrendiğimiz sürat ve titizlik olmuştur" dedi ve sözü kardeşi Necdet Evliyagile verdi.

Pulun yapılışı

Necdet Evliyagil de kabartma pulların nasıl hazırlandığını ve basıldığını anlattı, Almanya ve İsviçrede forse sistemiyle basılan bazı pul örneklerini basın mensuplarına gösterdi. Dünyada ilk ve çok renkli kabartma pul, zamklı kâğıt üzerine Ajans-Türkte basılmıştı. Evliyagil, bunu şöyle özetledi:

"— Forsalı baskı matbaacılıkta pedal makinelerinden dahi alınabilen normal baskı neticeleri olarak bilinegelmektedir. Pres baskı, zamklı kâğıdın dişi-erkek dediğimiz klişe vasıtasiyle ezilmesi konusudur. Satıh üzerinden çok renkli kabartmada ise 100 derecenin üzerinde bir sıcaklığa ihtiyaç vardır. Çok hassas olan zamklı kâğıt, bu harareti kaldıramaz ve hemen sararır, eb'adı küçülür ve normal rutubetini kaybeder. Bu yüzden de âyarsız baskı yapma tehlikesi ortaya çıkar. Kadro halinde altı aylık bir çalışma neticesinde pul baskıcılığında ilk defa uyguladığımız bir metodla bütün aksaklıkları ve endişeleri ortadan kaldırmış bulunuyoruz. Bu suretle, kâğıda forsa vermeden, yüzbinlerce pulda en ufak bir nüans husule gelmeden 'Hürrem Sultan' kabartma seramik baskıları yapılmıştır. Bu mühim olayı huzurunuza getirmeden önce, PTT Genel Müdürü, Posta Dairesi Başkanı ve uzmanların da katıldıkları bir toplantıda, dünya pulları ile kataloglarını önümüze serdik ve mukayeseli geniş bir çalışma yaptık. Ondan sonra da göğsümüzü gererek işte karşınıza çıktık."

Evliyagiller basın toplantısında

Örnek bir çalışmanın hesabı

Ilgi bekleyen bir konu

Necdet Evliyagil, 5 Haziranda tedavüle çıkacak olan çok renkli turizm pulları hakkında da geniş bilgi verdi ,baskıları biten bu pulları da basın mensuplarına gösterdi ve sözlerine devamla:

"— Memleketimizin süratle kalkınması için, ön plânda, elimizin altında bulunan turizm hazinelerimizi dünyanın gözleri önüne sermeye mecburuz. Türkiye, geri kalmış bir ülke olarak, kendi yağıyla kavrularak değil de, mevcut imkânlarıyla çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak azim ve kararında ise, bu dâvanın gerektirdiği ciddiyete bütün müesseseleriyle ayak uydurmayı milli bir görev saymalıdır. Böylesine ümit bağladığımız hayati bir konuda yalnız Turizm ve Tanıtma Bakanlığının yapacağı çalışmaları yeterli bulmak, dâvayı ciddiye almamak anlamını taşır. Acı ile ifade etmek gerekirse, milli müesseselerimizle bankalarımızdan hangisi bu meselenin üzerine ciddî bir şekilde eğilme ihtiyacını duymuştur? Turistik hatıra pulları yayınlama kararı almakla PTT Genel Müdürlüğü, şüphesiz, bu milli dâvaya en iyi şekilde hizmet etme yollarından birini seçmiş ve milletçe arzu edilen bir görev yüklenmiştir" dedi.

Türk Parlâmento Heyeti ile Suudi Arabistana yaptığı geziye de temas eden Evliyagil, Kral Faysalın kabartma pullara hayran kaldığını ve kendi portresini ihtiva eden kabartma bir seri pul siparişi aldıklarını, yakın bir gelecekte dış piyasaya geniş ölçüde pul basma kararında olduklarını açıkladı.

Şevket Evliyagil, kabartma pulları basan Ajans-Türk mensuplarını birer birer basına takdim etti ve:

"— Servisi biz yapıyoruz, fakat yemeği bu kıymetli arkadaşlarımız pişiriyorlar" dedi.

Sergiler

Sibelin siyah - beyazları

Siyasi partilerin, kısmî Senato seçiminde oy toplamak için her çareye başvurdukları, seçim faaliyetlerinin basın ve radyoda ön-plâna geçtiği, Bulvarda seçim havasının koklandığı bir sırada çeşitli çevreden aydınları biraraya getiren sanatın gücünü inkâra elbette ki imkân yoktur.

Geçtiğimiz hafta Cuma günü saat 20'de Fransız Kültür Merkezinin merdivenlerini çıkan dâvetliler, duvarlarda siyah - beyaz tablolarla karşılaştılar. Siyahlar giyinmiş Sibel Oskay, amatör bir sanatçı heyecanı içinde, büyüklü küçüklü 22 parça tablosunun ortasında kıpır - kıpırdı. Salonun birdenbire dolduğu görüldü. Tabloların önünde hemen, üçerli - beşerli gruplar teşekkül etmeğe başladı. Davetliler birbirlerini tanıyorlardı. Bu bakımdan, Sibelin sergisi âdeta bir, tanıdıklar toplantısı oldu.

AKİS muhabiri ile Sibel Oskay arasında şu konuşma geçti:

"— Demek, bu üçüncü serginiz? Peki, ötekileri ne zaman açmıştınız?"

"— Onlara pek sergi denilemez Gençkızlığımda, özel mahiyette açmıştım."

"— Şu halde, buna ilk serginiz demek gerekecek?"

"— Evet, bir bakıma öyle.."

"— Peki, bu siyah - beyazlar arasında şu yağlıboyanın işi ne?"

Sibel, bu soruyu bekliyormuş gibi, konuşmağa başladı:

"— Yağlıboya da çalıştığımı görsünler istedim. Ben sadece siyah - beyaz çalışmıyorum ki..."

"— Gravür çalışanlardan kimleri seversiniz?"

"— Bizden Aliye Berger ile Turgut Zaimi tanıyorum. Tabii, özellikle Aliye Berger bu konuda çok başarılı.."

"— Ne kadar zamanda hazırlıyabildiniz bunları?"

"— Şöyle, yedi - sekiz ay içinde filân.. Malûm, ev hali... İşim var, çocuklarım var. Meşguliyet fazla. Kendimi tamamen resme veremiyorum ki... Genellikle, gündüzleri hep desen çizerim. Geceleri de çini mürekkeple çalışabiliyorum."

"— Serginizi başka bir yerde tekrarlamak istiyor musunuz?"

"— Bakalım.. Belki İstanbulda, kendi memleketimde. Ama tabii imkân bulabilirsem... Yine Fransız Kültür Merkezinde olsun istiyorum."

Sesini tutarcasına, fakat neşeli bir şekilde ekledi:

"— Fransız hanımlar diyorlar ki, 'arkanız kuvvetliyse, Fransada da açmanız mümkün'. Ah, her yerde arkadan bahsediliyor."

"— Tabii, arka şart!.."

Sibel Oskay sergisi önünde
Şöhret merdiveninde

Serginin özellikleri

Sergilediği 22 -aslında 21- parça eserinden anlaşıldığına göre Sibel, konuya ve desene önem veren bir sanatçı. Bütün hünerini işlemede göstermiş. Durer'in bakırla yaptığını Sibel kâğıtla yapmak istiyor. Malzemenin geniş imkânına rağmen, Sibel bu işin henüz başında. Bunu, çizgilerin tutukluğundan, ürkekliğinden ve kesikliğinden anlamak mümkün. Yer yer klâsik, yer yer ekspressif ve yer yer de geometrik denemeler, Sibelin henüz bir arama döneminde bulunduğunu gösteriyor.

Sanatçı, sanat görüşünü ve çalışmasını şöyle özetledi:

"— Ben insana çok önem veriyorum. Çalışmalarımda insan figürünü ön - plânda tutarım. Hiçbir zaman modelsiz çalışmam. Şu gördüklerinizin hepsi modelle çalışılmıştır. Herkes benim için modeldir. Bana, 'nerenin insanını model aldınız?' diyorlar. Ben, modellerimi Ankaranın halkından seçtim. Bütün resimlerimde Ankara halkı vardır. Ama, elbette ki Ankara sosyetesi değil..."

Sibelin genellikle orijinal sayılabilecek çalışmalarında gözden kaçmıyan bir husus da, sanatçının, desende henüz kıvraklığa ulaşamamış olmasıdır. Sergideki örneklerden bu, açıkça anlaşılmaktadır. Gravür tekniği, muhahakkak ki güçtür. Sanatçının, sağlam eserler ortaya koyabilmesi için, Aliye Berger gibi durmadan araması ve yorulması gerekmektedir. Zaten Sibelin de şimdilik öyle büyük bir iddiası yok. Yolun başında olduğunu kendisi de kabul ediyor. Disiplinli çalışabilir, desende kıvraklığa ulaşabilirse, daha güçlü eserlerle ortaya çıkmaması için hiçbir sebep yoktur. Çünkü Sibelde, bir sanatçı için şart olan heyecan fazlasıyla mevcut. Bu heyecanın onu iyi bir yere götüreceği şimdiden söylenebilir. Hele, kendi insanımızı verirken "gözü-yaşlılık"a iltifat etmemesi de başarısı için ayrı bir destektir.

Sibelin sergisi genel olarak beğenilmiştir. Özellikle yabancılar, -meselâ Fransız Büyük Elçisi ve David Hotham gibi- sergiyi orijinal bulduklarını, çok beğendiklerini ifade etmekten çekinmemişlerdir. Hattâ fransız hanımlar, Sibele, imkân bulabilirse, bir ay için Fransaya gelmesini, sergisini orada da tekrarlamasını salık vermişlerdir. Bu, iyi bir başlangıçtır.

Tüli'den haberler

Akdeniz kıyılarında

İstanbul sosyetesi plâj mevsimini açtı. Ama Adada, Modada, Floryada değil, Akdeniz kıyılarında... 19 Mayıs, 27 Mayıs tatillerinden faydalanarak herkes Akdenize yöneldi. Alanyada Alantur ve Ahmet Tokuşun motelleri, Sidede Cevat Şakirin moteli ağzına kadar dolu. Sosyete edebiyatında Yeniköy Grupu diye tanınan grup, -yani **Özbek, Behlil, Çizmeci** aileleri, **İnci Keçeci**-deniz hasretini Yeniköy kıyılarından önce Alanyada gideriyorlar. Devlet Tiyatrosu sanatçıları da tarihî Aspendos tiyatrosunda Oidipus dramını oynamadan önce tiradlarını deniz kıyılarında balıklara söylüyorlar. İstanbullu ve ankaralı sanatçılar arasında zaman zaman enteresan tartışmalar da yapılıyor. Tartışmaların hararetli sözcüsü, hiç şüphesiz, **Şirin Devrim.**

TRT'ciler de Antalyada toplandılar. Acaba, seçim sath-ı mailine girildiği şu günlerde, Ankara ve İstanbulun politika havasından uzak kararlar almak için mi dersiniz? Kararlarının mahiyeti bilinemez; lâkin, toplantıdan bütün üyeler çok memnun kaldılar.

Hariciye Köşkünde çaylı defile

Nevin **Bursalı** ve arkadaşları, Ankaradaki dernekler arasında kısa zamanda büyük başarı sağladılar. Yeni kurulan Sakatlar Derneği çok iyi çalışıyor. Hariciye Köşkünde bir defile tertiplemeyi bile başardılar. Bu başarı öteki dernekler arasında biraz tepki yarattı, fakat yüzlerce kadının defile vesilesiyle Sakatlar Derneğinin adını duymasını da sağladı.

Hariciye Köşkündeki defileyi, Butik İstanbulun sahibesi **Kâmran Cemal** yaptı. Defilede öyle Faizenin, hattâ Sabiha Keynin havasında iddialı elbiseler yoktu, fakat her kadının, hele Ankaranın çalışan, dargelirli kadınlarının zevkine uygun, küçük ve güzel, giyimli, kullanışlı elbiseler vardı. Kâmran Cemal, bir kadının az parayla da şık olabileceğini göstermek istemiş. Modelleri **Ayten Gökçer, Tülin Okan, Deniz Adanalı** ve Bn. Çağlayangilin bir akrabası gösterdiler. Kızlarımız arasında mankenliğe rağbet çok, ama birkaç profesyonel manken dışında bu meslek amatörlükten kurtulmuş değil. Deniz Adanalı ve Tülin Okan bir mankenlik okulu açmak istiyorlarmış. Herhalde, İstanbuldan da çok öğrenci bulacaklar.

Uğurcan Özberki
Başkent sosyetesinin gözdesi

Butik İstanbulun modellerini soprano **Sevda Aydan** takdim etti. Geçende Butik Sevimin defilesinde de o konuştu. Meşhur sopranoyu dinleyenler, "operacılarımız ne marifetli" diye düşündüler. Çayın kalabalığına gelince; bütün Ankara Hariciye Köşkündeydi. Kalabalık arasında göze çarpanlar **Güneş Terem, Elçin Gümrükçü, Günseli Barutçu, Nur Söylemez, Yıldız Küçük, Mukadder Özgür, Yasemin Tanbay, Uğurcan Özberki** ve kardeşiydi.

Devlet Balesi İstanbulda

Tiyatro mevsimi kapanınca müthiş bir trafik başlar: İstanbulun özel tiyatroları Ankaraya gelir, Ankara Devlet Tiyatrosu İstanbula gider, sanatseverler de Devlet sektörüyle özel sektör arasında sanat açısından bir karşılaştırma yapmak imkânını bulurlar. Bu sefer karşılaştırma imkânı yok gibi. Çünkü Devlet Tiyatrosu, Totsis kavgaları, Personel Kanunu, "memur muyuz, işçi mi?" tartışmaları arasında hayli yorgun bir mevsim geçirdi. Meşhur Kültür Müsteşarı Adnan Ötügen ve ideal arkadaşlarının gayretleri de hesaba katılırsa, tiyatro kolu çok verimli sayılmaz. Doğrusu opera kolu da Aydın Günün tek yönetici olarak işe başladığı günlerdeki iddialarına uygun değildi. Böylece Genel Müdürlük, çok isabetli bir kararla, İstanbula yalnız Baleyi götürdü. Şan Sinemasında "Kuğu Gölü, "Rex Progres", "Hançerli Hanım" ve "Şinfonietta" balelerini sayreden İstanbullular da Devlet Balesiyle haklı olarak övündüler. Meriç Sümen Amerikada olduğundan, tabii, İstanbul turnesine katılamadı. "Kuğu Gölü"nde **Gülcan Tunççekiç** ve **Jale Akyüz** dansettiler. İkisi de çok beğenildi. Uzun zamandır sahnede görülmeyen **Sait Sökmen** de İstanbula gitti, hattâ sahneye de çıktı, fakat danstaki ustalığını göstermeyen küçük bir rolde... Buna karşılık **Tanju**, İstanbulluları fethetti. Şunu da belirtelim ki, bale gecelerinde İstanbulun meşhur şıklarından hiç biri yoktu. Demek ki onlar, gece klüplerinde dansetmekten, boygöstermekten daha çok hoşlanıyorlar.

"Geçmiş zaman olur ki.."

Geçtiğimiz hafta İstanbul ve Ankaranın AP çevrelerinde, Celâl Bayarın Çiftehavuzlardaki köşkünde verilen akşam yemeği konuşuluyordu. Söylenilenlere göre, yemek çok kalabalık ve politikmiş. Kala-

balığın ağırlığını da. Yassıada ve Balmumcu Çiftliklerinde beraber geçen günlerden sonra "kader birliği yapmak zorunda kalan" gruplar teşkil ediyormuş. Yoksa, Celâl Bayarın sofrasında görülmeye alışılmayan kişiler bu yemeğe çağrılamazmış. Davetliler arasında bulunan **Süreyya Ağaoğlu, Neriman Ağaoğlu** ve **Samet Ağaoğlu** üçlüsünün pek keyifli olmadıkları dikkati çekiyormuş, **İhsan Çavuşoğlu** da biraz sinirliymiş. **Mükerrem Sarol** ve alman asıllı genç eşi ise bu politik dekorda romantik bir nokta teşkil ediyorlarmış. AP ve eski DP çevrelerini yakından tanıyanlar, bu yemekten sonra eski Demokratlarla mirasçıları arasındaki buzların daha çok katılaşmasını, hattâ partide bir bölünme bekliyorlar. Tarafsız gözlemciler ise hiç bir şey beklemiyorlar.

Otuzüçler birarada

İstanbulda Klüp Otuzüç diye bir lokal var. Otuzüç yaşından yukarısı bu klübe giremiyor. Hele Tefo kapandıktan sonra bu klüp çok rağbette. Kimi arasanız, burada dansediyor. Fakat nüfus kütüklerinde bir yanlışlık olacak. Bizim kırkını aştığını yakından bildiğimiz birçok erkek, bu klüpte, otuzüç yaşını yeniden yaşamanın tadını çıkarıyor. Darılmasınlar, fakat biraz kart horoz pozundalar. İstanbulun meşhur ve güzel dullarından **Tüli Aksel** de bu klübe çok geliyor ve musevi dostluğunu romantik danslarla destekliyor.

Sivrisinek saz

Amerikada bulunan CHP'li bilim adamlarından Siyasal Bilgiler Fakültesi doçenti **Şerif Mardin,** Orta Doğu Enstitüsünde bir konferans vermiş. Konferansın konusu dikkate değer: "Türkiye, köylüler ve amerikalılar". Konferansı dinleyen türkler çok beğenmişler. Fakat amerikalı dostlarımız gereken dersi almışlar mı acaba?

Sıkı faaliyet

Nüfus Plânlaması Genel Müdürü **Turgut Metinerin** ailesi ve dostları kendisinden çok şikâyetçiler. "Yüzünü gören cennetlik" diyorlar. Turgut bey doğum kontrolü işlerine öyle bir dalmış ki, ne gecesi kalmış ne gündüzü: "Aman, yeni bir şube daha açalım, dâvayı biraz daha tanıtalım. Aman, biraz daha propaganda yapalım..". Enerjik Genel Müdürün bütün derdi, bu! Acaba, doğum kontrolüne karşı antipatisi açıkça bilinen AP İktidarı ve Sağlık Bakanı ile arası nasıl?

Dernekler

Türk El Sanatları

Konuşmacı mikrofona yaklaştı ve misafirlerin ısrarı üzerine bir kere daha tekrar etti:

"— Elişi gümüş iğne 47 lira, küpeler 52,5 lira. En sade bir elbiseyi bir çırpıda giydiren ve Anadolunun ince zevkini moda ile birleştiren, gerçekten güzel bir parça.."

Konuşmacı Türk El Sanatları Tanıtma Derneğinin faal üyelerinden Güzin Refioğlu idi. Refioğlu, Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneğinin Golf Klüpte düzenlediği bir yemekli toplantıda, Demet Modaevinin elbiseleriyle beraber Türk El Sanatları Derneğinin olağanüstü şık elişlerini Başkentin sanatsever hanımlarına bir kere daha hatırlatıyordu. Anadolunun dört bir köşesinden gelen pırıl pırıl parçalar genç mankenlerin üzerinde daha da güzel duruyor, özellikle mevsimin zengin küpe modasına yeni bir anlam getiriyordu.

Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneği 1953 yılında Ankarada, türk el sanatlarına hayran, onların ölmesini engellemek, onları yeni zevklere göre yaşatmak isteyen hanımlar tarafından kurulmuştur. Derneğin amacı, türk el sanatlarını yurt içinde ve yurt dışında tanıtırken, bir yandan da sanatçılara, ev kadınlarına iş sahaları açmaktır. Bakır, gümüş, nakış, kilim, tahta, dokuma ve öteki el sanatları, derneğin İzmir caddesindeki lokalinde devamlı surette satışa arzedilmektedir. Dernek üyeleri el sanatlarına ait bütün mamûlleri toplamakta ve bunları ya olduğu gibi muhafaza etmekte, ya da günün zevklerine göre modernleştirerek değiştirmektedirler. Bunun için üyeler her yıl Anadoluda gezilere çıkmakta ve bu gezilerinde sanatçılarla konuşarak, onlara yeni modeller vermekte, siparişte bulunmakta, bazen de uzun uzun tartışmaktadırlar.

Emeğin değerlendirilmesi

Sanatçı, genellikle, kendi geleneksel modellerine bağlıdır, yahut bu kadar uzaktan ayağına gelen ve kendisine iş veren gönüllü hanımları şüphe ile karşılamaktadır. Üyeler son olarak, türk karakteristiği olan telkâri ve işli gümüşleri toplamak, piyasada bulunmayan, kaybolmuş eski motifleri aramak üzere bir geziye çıkmışlar ve Midyatta, gerçekten istediklerini bulmuşlardır. Ama bir sanatçı, gönüllülere "Sizin bu işten kârınız nedir?" diye tutturmuş, gönüllülük sıfatına bir türlü inanmak istememiş, nihayet inanınca da gözlerinin yaşını gizlememiştir. Çünkü Türkiyenin birçok köşesinde böyle, kendi sanatının değerinden habersiz veya onu değerlendirebilmek imkânından yoksun sanatçılar vardır. Piyasa, türk el sanatını dejenere eden bir takım elişleriyle tıkabasa doldurulurken, gerçek sanatçılar işsiz beklemekte, babadan kalma sanatlarını günün şartlarına ve zevklerine göre uydurma imkânlarından yoksun kalmaktadırlar. Meselâ bir köyde, kızlar oya işi yaparlar. Oya yemeninin kenarını süsler ve mahdut satışı vardır. Oya işiyle modern çiçekler, elbise süsleri yapıldığı zaman ise sürüm birden artar. Hapishanelerin meşhur boncuk işleri Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneğinde modern kolye, kemer haline getirilmiş, kilim parçalarından çantalar yapılmış, gümüş, bakır, tahta ve toprak en pratik şekiller-

Kullanamadığımız Oylar

Mahalle muhtarı ile kütükler meselesini konuşuyorduk. Senato seçimlerine çevresindeki halkın yeter derecede ilgi göstermediğinden şikâyet etti. Görevliler kayda gittiklerinde evlerinde bulunmayanlar, yapılan ihtarlara rağmen, zamanında müracaatlarını yapmamışlardı. Bu yüzden de genel seçimlere göre, pek çok kimse bu defa oyunu kullanamıyacaktı.

Bu, Ankaranın Yenişehir semtinin kalabalık ve aydın bir çevresinde cereyan eden bir olaydır. Muhtarın sözlerini doğrulayan birçok haber, bu defa kütüklerde büyük eksiklikler olduğunu göstermektedir. Memleket meseleleriyle yakından ilgili pek çok tanıdığın da, zamanında, ihmal yüzünden, kütükleri kontrole gitmediklerine ben tanığım. Bunlar bugün sistemi kötülemekte, nüfus cüzdanı ile oy kullanma gibi kolaylıklar üzerinde nutuklar atmaktadırlar ama, iş işten geçmiştir ve birçokları bu seçimlerde de oylarını kullanamıyacaklardır. Oysa ki, bizim gibi eğitim görmemiş geniş halk kitlelerinin oy sahibi olduğu demokratik ülkelerde aydının oyunun büyük önemi vardır. Bu bakımdan, memleketinin yarını üzerine titreyen her aydının, kendi oyuna, en az, ışığın, okulun, yolun girmediği köy halkı kadar sahip çıkması gerekir. Ne yazık ki böyle olmamış, büyük şehirlerin merkezlerindeki halk, bu şehrin etrafını saran gecekondu halkı kadar dahi uyanık ve görevini müdrik olduğunu bu defa da ispatlıyamamıştır. 5 Haziran gelip çattığında, korkarım ki, bu ilgisizlik aynı oranda merkezlerde kendini gösterecek, bu defa da sandık başına gitmeye üşenen veya sandıklarının yerini kolaylıkla bulamıyan aydın seçmenler memleketin kaderi üzerinde söz söyleme haklarından bile feragat edeceklerdir.

Aydın için seçimlerde oy kullanmamanın başka bir gerekçesi daha vardır: Siyasi partilerden şikâyetçidirler!.. Hiçbirisinin kendilerini tatmin etmediğini, edemediğini, hayal kırıklığına uğradıklarını söylemekte ve sandık başına gitmeyerek, siyasi partileri cezalandırdıklarını sanmaktadırlar. Oysa ki cezalandırdıkları kendi kendileridir, türk milletidir!..

10 Ekim 1965 seçimlerinde kullanılmayan oylar, Türkiyenin bugün içinde bulunduğu keşmekeşe sebep olan oylardır. Eğer bu oylar kullanılmış olsaydı, belki bugün her yurtseveri endişelendiren siyasi ortam meydana gelmiyecek, irtica, kaba kuvvet ve Atatürk düşmanı zihniyet bu derece cüret bulamıyacaktı. Türk aydınının, siyasi partileri topyekûn mahkûm etmeden bir kıyaslama yapması ve en iyiyi tercih edip, Türkiyeyi Atatürk öncesine götürmek isteyen kara kuvvetin içinde barındığı AP'ye vargücüyle karşı koyması, oylarıyla konuşması ve görevini yerine getirmesi şarttır. Elbette ki diğer siyasi partilerin de pek çok hataları vardır ve zaman zaman aydının hayal kırıklığına sebep olmaktadırlar. Ama aydının bir görevi de, deneme döneminde bulunduğumuz demokratik hayatta başarının sağlanabilmesi için mücadeleye katılması, beğenmediğini düzeltmesidir. Oy kullanmak için bile parmağını kıpırdatmıyan bir vatandaşın siyasi teşekküllerden tam bir mükemmeliyet beklemesi mantıksızlık olur. Demokrasilerde fertlere düşen görevler vardır. Fertler bu görevlerini yerine getirmedikçe, kendilerine düşeni yapmadıkça sorumluluktan kaçıyorlar demektir. Şu halde, suçlular arasındadırlar.

Bu seçimler, iktidar değişikliği yapamıyacağı için 10 Ekim seçimleri kadar önemli sayılmayabilir. Fakat iktidardaki partinin tutumunu değerlendirmek bakımından âdeta bir referandum mahiyeti taşıyacaktır. Ancak, şunu da unutmamak lâzımdır ki, hissi ve geleneksel bir takım etkilerin istismarı ile oy kullanan büyük halk kitleleri, kısa süre içinde oylarını değiştirmezler. Bu defa seçimleri değerlendirecek olan şey, daha çok, 10 Ekim 1965 seçimlerinde kullanılmayan oylardır. Eğer, bunlar bu defa oy sandığına girecek olursa, geçen seçimlerin "Sürpriz At"ını yola getirmek belki mümkün olacaktır.

Jale CANDAN

de kullanılmıştır. Derneğin bir özelliği de sanat hayatına atılan genç sanatçıları çevreye tanıtmak ve gelişmelerine yardımcı olmaktır.

Butik Demet

Mevsimin modasına uygun ve o derecede ucuz gümüş aksesuarlar Butik Demetin genç mankenlerinin takdim ettikleri çok genç modellerle daha da meydana çıkıyor, misafirler tarafından şiddetle alkışlanıyordu. Başkenti ziyarete gelen Butik Demete gelince, o, birkaç gün içinde hazırladığı şirin gardrobu ile bütün gençkızların ve gençkız annelerinin kalbini fethetti. Dizden bir karış yukardaki çok renkli elbiseler, döpiyesler, gece elbiseleri gerçekten ilginçti ve "Gel", "Serseri", "Pisi pisi", "Tütün yolu", "Bitmeyen Yol", "Yarasa", "Trafik" gibi çok anlamlı isimler taşıyordu. Mankenler Mine, Gül, Nur ve Belma, elbiseleri zarif bir şekilde takdim ettiler ve defile sonunda Türk El Sanatları Derneğinin zengin bir gümüş işi satış yapmasını sağladılar. Fakat günün en şanslı kadını muhakkak ki Nilüfer Berkem idi. Türk El Sanatları Derneğinin en şık ve zengin kolyesini piyangoda o çekti.

GİDE GİDE 8

Fikret Otyamın dört röportajı, Doğuş Matbaası Ankara 1966, 184 sayfa 7.5 lira, Genel dağıtım yeri: Yalım Kitabevi, Küçükesat Ankara.

Fikret Otyam, sonunda gazetecilikte karar kılmış bir sanatçıdır. Gazetecilik çok kere sanatçılığı öldürür ama, Otyamınkini hâlâ öldüremedi. Ressam Otyam, şair Otyam, foto muhabiri veya fotografçı değil, fotograf ressamı Otyam, gazeteci Otyamla birlikte yaşantılarını sürdürüp gidiyorlar. Bakalım, nereye kadar giderler.

"Gide Gide 8", Fikret Otyamın yayınladığı sekizinci gezi kitabıdır. Sekiz ciltlik gezi notu yayınlamak, öyle, söylendiği kadar kolay bir iş değildir. Ama Otyam, bu zor işin üstesinden gelmeyi de biliyor. Otyamın gezi notları, Türkiyenin belki de en renkli, en firaklı gezi notlarıdır. Ama öyle Avrupalarda, Amerikalarda yapılmış gezilerin notları değil, Fırat kenarında, Harran Ovasında, Erzurumun Tekman ilçesinde, hudut boylarında, kavruk Anadolu bozkırında, Karadeniz kıyılarında yapılmış gezilerin ve incelemelerin notlarıdır. Bunlar öyle iç açıcı, insanı sevindirici, hafif macera hikâyeleri de değildir. Bunlar, aslında, zehir zıkkım, acı Anadolu gerçekleri, Anadolu halkının gerçekleriyle yüklü ihbar mektuplarıdır. Üstelik, bir fotograf makinesi sadakatiyle tesbit edilmiş, bir sanatçı gazeteci elinde renklendirilmiş, usta ama pek usta, âdeta sanatçı bir objektifle çekilmiş resimlerle de resimlendirilmiştir.

"Gide Gide 8", günümüzün Evliya Çelebisi Fikret Otyamın kitaplarının, gezi notlarının ortak adıdır. Gide Gide 1, Gide Gide 2, Gide Gide 3, Gide Gide 4, vs... Nihayet 1966 yılında "Gide Gide 8"i bulduk. Bakalım, önümüzdeki yıllarda ne olur. Otyam, bakalım, gide gide nereye kadar gider!..

"Gide Gide 8" de dört ayrı ve büyük gezi notu - röportaj var. Bunların adları sırasıyla "Oy Fırat - Asi Fırat", "Denizi Yiyenler", "Yaşama Duvarı", "Kızamık Melekleri"dir. Bu röportajlar, Otyamın bütün kitaplarındakiler gibi, daha önce, çalıştığı gazetede yayınlanmış ve o günlerde ellerden ve dillerden düşmemiştir. Otyam bunları, kitaplar halinde biraraya getirmekte, gazetenin kaderine terketmemektedir. Çocuklarına bırakacağı en büyük miras da, herhalde bunlar olacaktır. Anadoluyu görmüş, anlamış ve duymuş bir babanın, Anadolunun dertlerine zaman zaman çare de gösterdiğini sandığı notları...

Otyam, gerçekten de, gördüğünü

Fikret Otyam
20. Yüzyılda bir Evliya Çelebi

iyi görmekte, yazdığını iyi yazmaktadır ama, çare diye gösterdikleri her zaman gerçek çareler midir, buna evet demek zordur. Otyamın görevi, olayı ve gerçeği ortaya iyi koymaktır. Teşhis ve tedavi bir sanatçı gazetecinin işi değildir. Otyam da işin bu tarafı üzerinde zaten fazla durmamaktadır. Arada bir, o da gördüğü gerçekler karşısında bunaldıkça birşeyler söylemek istemekte ve o kadarıyla yetinmekte, ukalâlığa iltifa etmemektedir.

Otyamın "Gide Gide 8"i için söyleyeceğim son söz şudur: Bu kitabı alıp okursanız, Otyamın 8'den geriye doğru 7, 6, 5, diye uzanan bütün kitaplarını alıp okumak isteyeceksiniz. Tamamını bulabileceğinizi sanmam ama, bulabildiklerinizin hepsini okumanızı salık veririm.

1965 SEÇİMLERİNİN TAHLİLİ

Doçent Nermin Abadanın Anayasa hukuku ve siyasi bilimler açısından bilimsel araştırması. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 202 - 184, Sevinç Matbaası Ankara 1966, 426 sayfa 27 lira.

Doçent Doktor Nermin Abadanın kitabı kocaman bir cilt. İnsan eline aldı mı, içine bir korku düşüyor: Acaba okunur mu? Bu yaştan sonra bir kere daha ders kitabı mı okuyacağız? Üstelik, bir de kitabı şöyle bir karıştırıp, içindeki grafiklere, rakamlarla dolu tablolara göz attı mı, insan daha da çok karamsarlığa düşüyor. "Anlaşılan, bu pek bilimsel, dolayısıyla anlaşılmaz hale getirilmiş bir eser. Kitaplığın bir köşesine koyayım da, süs diye durur, hiç değilse" diye düşünmek bile mümkün.

Ne yalan söyliyeyim, kitabı elime aldığımda, Nermin Abadanı ve çalışma tarzını yakından bildiğim halde, bende bile uyanan kanı bu oldu. Üstelik de, "şu seçimler arefesinde, binbir işin arasında böylesine hacimli bir kitap zor okunur" diye düşündüm kendi kendime. Sonra sonra, kitabı orasından burasından karıştırır, bölüm başlıklarını, ara başlıklarını okurken farkına vardım ki, kitabın büyükçe bir kısmını birkaç saat içinde gözden geçirmiştim. Merakım iyice arttı. O zaman anladım ki, "1965 Seçimlerinin Tahlili" adlı kitap, uzun süredir ihtiyacımız olan bir kitapmış. Zira, şu fasıl bu fasıl derken, sistemsiz bir şekilde kendi kendimize sorduğumuz pek çok sorunun cevabının bu kitapta yer aldığını gördüm.

1965 yılı Ekim ayında Türkiyenin başından kaza gibi bir seçim geçmişti. Milli irade tezahür etmişti. Milli iradenin mahsulü olan Parlâmentoyu aylardanberi izliyor, bir sürü tutarsızlıkla burunburuna yaşıyor ve "bunlar niye böyle oluyor?" diye de kendi kendimize sorup du-

ruyorduk. Meğer bizim kendi kendimize bir gazeteci olarak sorduklarımızı Nermin Abadan, arada bir bizlerle de konuşarak, bir sistem içinde sorar ve bunlara cevap hazırlarmış, hem de bilimsel bir açıdan!.

"Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili" 4 kısım, 12 bahise bölünmüş bir incelemedir. Önsözden sonra gelen ilk kısımda seçimin hukuki temeli araştırılmaktadır. Üçe bölünmüş bu kısımda ele alınan konular, Siyasi Partiler ve Anayasa, Siyasi Partilerin Hukuki Statüleri ve Türk Siyasi Partiler Kanunu ile Türkiyede Seçim Sistemlerini kapsamaktadır. Partilerimizin tarihî gelişimlerini de anlatan ve gerçekten temel bilgileri sağlam bir kaynak olarak veren bu bahisten sonra gelen ikinci kısım, "Seçimin Siyasi Yönü"dür. Bu kısımda seçim öncesi fikir iklimi, mevcut siyasi partiler, seçim kampanyasında propaganda konuları ele alınmıştır.

Kitabın üçüncü kısmı Eskişehir ve Diyarbakırda yapılmış, kanaat önderleri arasındaki bir incelemenin sonuçları ve bu sonuçların tahlilini teşkil etmektedir. Son ve dördüncü kısmı ise siyasi partilerin Parlâmento kadroları ve aday tesbiti ile seçim sonuçlarını ve bunun tahlilini kapsamaktadır.

Özellikle üçüncü bölümdeki tablolar, ilk yadırgamadan sonra dikkatle incelendiğinde, ortaya çıkan gerçekler gerçekten şaşırtıcıdır.

Nermin Abadanın kitabı için kısaca söylenebilecek olan şudur: Politikayla uzak veya yakın, biraz ilginiz var mı? 1965 seçim sonuçlarının tam bir tahliline kafa yordunuz mu? Kendinizi bu memleketin aydını, bu memleketin meseleleriyle ilgilenen insan sayıyor musunuz? O halde, ne edip edip bu kitabı bulun ve okuyun. İçinde yaşadığınız, ama farkına varmadığınız pek çok olayın bilim açısından, anlaşılmaz bilim açısından değil, gündelik dille anlatılmış bilim açısından tam bir tahlilini bulacaksınız. Niye 1965 seçimlerini AP kazandı da CHP kaybetti? Niye CKMP küçüldü de YTP silinmeye yüztutarken ortaya bir TİP çıktı? Niye Bölükbaşının partisi herşeye rağmen bir başarı sağlayabildi? Partilerimiz nedir ve ne değildir, ne iken ne olabilir? Bu soruların cevaplarını "1965 Seçimlerinin Tahlili"nde bulabilirsiniz.

GÖRÜNMEYEN HÜKÜMET CİA

David Wise - Thomas Ross adlı amerikalı iki gazetecinin Amerikan İstihbarat Teşkilatının içyüzünü anlatan, Ali Rüzgâr tarafından dilimize çevrilmiş kitabı. Sol Yayınları 15, Ankara Başnur Matbaası 1966, 117 sayfa 5 lira. İsteme adresi: Muzaffer Erdost, Ankara, Sanayi caddesi Demir İş Hanı 52.

Kısaca CİA rumuzu ile anılan Amerikan Gizli İstihbarat Teşkilatı, bugün artık Türkiyenin de pek fazla yabancısı olmadığı, hemen her işimizde ensemizde soluğunu hissettiğimiz, adından çokça söz edilen bir casusluk teşkilâtıdır. Dünyanın dört bir tarafında kolları olan, Amerikanın elçiliği bulunan her yerde elçilik mensuplarından yarısından çoğunun emrinde bulunduğu bu teşkilâtın içyüzü nedir, ne yapmak ister?

Soruların cevabını en mükemmel şekilde kitabın adı vermektedir: "Görünmeyen Hükümet". Gerçekten de, bu kitabı okuduktan sonra iyice anlaşılmaktadır ki, Amerika Birleşik Devletleri bugün iki hükümet tarafından idare edilmektedir. Biri Başkan Johnson'un başında bulunduğu resmî Amerika Hükümeti, diğeri ise, değil Johnson gibi birişinin, yüzyılımızın ender yetişmiş büyük insanlarından biri olan Kennedy'nin bile başa çıkamadığı, amerikan kapitalizminin ve emperyalizminin emrindeki CİA.

Daha ileri giderek denilebilir ki, CİA, Amerikanın gerçek hükümranıdır ve Johnson hükümeti bu kuruluşun emrinde bir kukladır. Yahut, bu iki hükümet öylesine içiçe geçmişlerdir ki, birini ötekinden ayırdetmeğe imkân yoktur.

Vietnamı kana boyayan, İranda Musaddıkı deviren darbeyi tertipleyen, Orta Doğuda, Latin Amerikada bitip tükenmez karışıklıklar yaratan, Amerikanın sadece düşmanları değil, en yakın dostları ve bendeleri üzerinde bile bitip tükenmez bir kontrol sistemi kurmak için milyarlarca ve milyarlarca dolar harcayan, dünyanın bu en azman ve azgın casusluk teşkilâtının binbir marifetinden biri de, Kübada Kastroya karşı girişilen Domuzlar Körfezi harekâtı denen bu harekâtı düzenlemiş ve Amerika Birleşik Devletlerinin itibarını iki paralık etmiş olmasıdır. İşte, Sol Yayınları arasında yayınlanan ve amerikalı iki gazetecinin ortaklaşa hazırladıkları, orijinal adı "The Invisible Government" olan kitapta, bu harekâtın nasıl hazırlandığı, Amerikanın o zamanki başkanı ve sonradan belki de bizzat CİA ajanları tarafından öldürtülen Başkan Kennedy'nin nasıl yanıltıldığı, bu kitapta sürükleyici bir macera romanı kıvraklığı ile anlatılmaktadır.

İlhami SOYSAL

OKUNMAYA DEĞER ROMANLAR

KUTSAL İSYAN — Hasan İzzettin Dinamonun, altı cilt olacak olan ve Kurtuluş Savaşını anlatan destanının ilk üç cildi, 15'er liralık ciltler halinde, May yayını.

FONTAMARA — İgnazio Silone'nin İtalyanın faşizme kayış yıllarını anlatan ve Sabahattin Ali tarafından çevrilip kısa zamanda tükenen romanının ikinci baskısı, 7.5 lira, Toplum Yayınevi.

HÜRRİYET YOLU — Büyük amerikan yazarı Howard Fast'ın Amerikadaki zenci - beyaz çatışmasını dile getiren klâsikleşmiş romanı. Çeviren Behice Boran. İstanbul Matbaası, 10 lira.

SODOM VE GOMORE — Yakup Kadri Karaosmanoğlunun Mütareke yıllarının İstanbulunu anlatan romanı, Bilgi Yayınevi Ankara, 10 lira.

CEMO — Doğu Anadolulu bir kadının hayat hikâyesini dile getiren, Kemal Bilbaşarın romanı, Evren Yayını, İstanbul 7.5 lira.

DURUŞMA GECESİ — Suçluluk konusunu işleyen psikolojik bir tahlil romanı. Friedrich Dürrenmat'tan dilimize çeviren Cenap Yılmaz. Bilgi Yayınevi Ankara, 4 lira.

Ankara

"Kral Oidipus" tekrar sahnede

Bu satırlar dergide çıktığı gün, Devlet Tiyatrosunun bundan beş yıl önce sahneye koyup oynadığı, hattâ 1960 baharında Paristeki Milletler Tiyatrosuna, 1961 güzünde de Atina Festivaline götürdüğü, Sophoklesin "Kral Oidipus" tragedyası, bu sefer iki festival münasebetiyle yeniden sahneye çıkarılmış olacaktır.

Bu festivallerden biri 25 Mayıs-5 Haziran tarihleri arasında yapılacak olan 6. Antalya Festivalidir. Devlet Tiyatrosu Antalya Festivalinde "Kral Oidipus"u, ilk oynandığı zamanki mizansen, dekor ve kostümlerle oynayacaktır. Bellibaşlı rollerde önemli bir değişiklik yoktur. Başrolü, Oidipus'u, gene Cüneyt Gökçer, Kraliçe Iokaste'yi de gene Muazzez Kurdoğlu oynayacaklardır. Obür rollerde Muzaffer Gökmen (Rahip), Coşkun Orhon (Kreon), Nihat Aybars (Teiresias), Ali Algın (Laios'un Kölesi), Nuri Gökseven (Korinthos'lu Haberci), Bozkurt Kuruç ve Muammer Esi (1. Korobaşı) vazife alacaklardır.

Devlet Tiyatrosu 26 Mayıs akşamı Antalyada, tarihî Aspendos amfisinde vereceği temsilden sonra Bergamaya geçecek ve aynı eseri Bergama Kermesinde tekrarlayacaktır. Bergamadaki temsil de açıkhavada, Asklepion tiyatrosunda verilecektir.

"Kral Oidipus"un Bergama dönüşü, Haziran başlarında, Ankarada da bir defaya mahsus olmak üzere oynanacağı söylenmektedir.

Anadolu turnesi

Devlet Tiyatrosu ayrıca, ikinci bir grupla, Haziran ayının ikinci haftasında, büyük bir Anadolu turnesine çıkmıya hazırlanmaktadır. Bu grup, Tarık Buğranın Yeni Sahnede mevsimi kapayan "Ayakta Durmak İstiyorum" adlı oyunuyla, Anadolunun birçok şehirlerini dolaşacaktır. Birbuçuk ay sürecek olan bu turnede, Raik Alnıaçıkın sahneye koymuş olduğu "Ayakta Durmak İstiyorum" piyesi, sırasıyla Konya, Niğde, Kayseri, Malatya, Gaziantep, Urfa, Diyarbakır, Elâzığ,

1 Piyes gördüm

Halk Oyuncuları Birliğinde "Yılanların Öcü"

Sembollerden gerçeklere...

Oyun : "Yılanların Öcü".
Yazan : Fakir Baykurt.
Oyunlaştıran : Ergin Orbey.
Tiyatro : Halk Oyuncuları Birliği (Ankara Sanat Tiyatrosunda).
Sahneye koyan : Gündüz Kalıç.
Dekor : Aykut Oray.
Kostüm : Halk Oyuncuları Birliği, ortak yapım.
Işık : Ali Av.
Oynayanlar : Erdem Aykanat (Yorgun Mustafa), İbrahim Bergman (Kara Bayram), Deniz Türkali (Hatça), Ersan Gürses (Ahmet), Celile Toyon (Irazca), Binnaz Gürses (Sultanca), Hayri Eroğlu (Agali), Ali Özgentürk (Haceli), Suzan Yeğenoğlu (Fatma), Murat Şanlı (Hacelinin Kardeşi), Hıkmet Karagöz (Muhtar), Nihat Onat (Badi Dayı).
Konu : Fakir Baykurtun romanı, filmi çekildiği gündenberi hayli tartışıldı ama, genellikle beğenildi. Romandaki sadelik filmde de, oyunda da korunamamış olmakla beraber, Anadolu insanının töreleri, sorunları renkliliğinden, derinliğinden -ve burukluğundan- pek birşey kaybetmemiştir. Son yıllarda sayıları arttıkça artan köy oyunlarına yazarın kattığı, türk köylüsünün toprağına olan bağlılığı ve köklü "mülkiyet" duygusudur. Bunun yanısıra su ve temizlik hasreti, ekonomik kalkınma çabası gibi yeni temalar yadırganmıyacak şekilde işlenmiş, Irazca Ana gibi erkeklere taş çıkartan mert -ve çileli- bir kadın tipiyle de, çıkarlarından başka birşey düşünmeyen muhtarların eline bırakılmış köylerimizin ıstırabı ve Devlet Babadan bekledikleri dile getirilmiştir.
Beğendiğim : Gündüz Kalıçın, epik bir sahne düzeni içinde, oyuna vermeyi başardığı akıcılık, üslûp ve ifade bütünlüğü, özellikle metinden -sahne lehine- fedakârlık etmeği göze alarak oyuna kazandırdığı yoğunluk. Celile Toyonun, kuru görünüşü altında, "çıkış" anlarını çok iyi değerlendirdiği etkili kompozisyonu. Hikmet Karagözün çizdiği, gerçekliği olan Muhtar tipi. Bütün sanatçıların oyununa hakim olan rahatlık, tabiilik.
Beğenemediğim : Ergin Orbeyin, bir tiyatro oyunundan çok bir film senaryosunu andıran kısa kısa ve değişik tablolu sahne metni. "Anlatan" rolündeki oyuncunun "ezberci" -ve dramatik- tonu.
Sonuç : "Ensemble" halinde yapmacıksız, inandırıcı, başarılı bir oyun.

Lûtfi AY

Yeni Sahnede "Ayakta Durmak İstiyorum!"
"Peşte 1956..."

Oyun : "Ayakta Durmak İstiyorum"; (Oyun, 3 perde).
Yazan : Tarık Buğra.
Tiyatro : Devlet Tiyatrosu (Yeni Sahne).
Sahneye koyan : Raik Alnıaçık.
Dekor : Refik Eren.
Işık : Erdoğan Canayaz.
Kostüm : Hâle Eren.
Oynayanlar : Serpil Bodrumlu (Mari), Halûk Kurdoğlu (Müdür), Sunay Artuk (Helen), Baykal Saran (Erin), Şeref Gürsoy (Tökil), Birol Uzunyayla (Eva), Önder Alkım (Yansı), Meral Gözendor (Zera), Gürbüz Bora (Molin), Bahir Kök (İhtiyar), Fevzi Gür (Sözcü), Olcay Poyraz (Gençkız), Ertan Dinçer (Bir Genç).
Konu : Tarık Buğra, bu oyunuyla, yanılmıyorsak, sahneye ilk adımını atıyor. Hemen ilâve edelim: emin ve sağlam bir basışla. "Ayakta Durmak İstiyorum", adını, oyunun en dramatik sahnesinde, ölüme götürülmelerini bekleyen hürriyet âşıkı insanların bağrından kopan bir cümleden alıyor. Bu oyuna, tümüyle, Hürriyete Övgü de denilebilir. Vakanın nerde, ne zaman geçtiği belirtilmiyor ama, tahmin etmek ve 1956 da Peştede patlak veren olayları hatırlamamak elden gelmiyor.
Beğendiğim : Yazarın, her türlü aşırılığa çok elverişli böyle bir konuyu işlerken, kişilerini ve çevrelerini seçerken gösterdiği ölçü ve sadelik. Raik Alnıaçıkın ifadeli sahne düzeni ve Erdoğan Canayazın nefis "ışık"larıyla -vakası ağır gelişen ve "hareket"den çok "söz"e dayanan- esere kazandırdıkları "hava", bu "hava"yı saran ilginçlik, özlülük ve inandırıcılık. Bellibaşlı rollerden Müdür'de Halûk Kurdoğlunun, Erin'de Baykal Saranın, Tökil'de -güzel bir sürpriz yaratan- Şeref Gürsoyun, Yansı'da Önder Alkımın ve Molin'de Gürbüz Boranın başarılı kompozisyonları. Mari'de Serpil Bodrumlunun, Helen'de Sunay Artukun, Eva'da Birol Uzunyaylanın, Zera'da Meral Gözendorun etkili, özenli oyunları.
Beğenemediğim : Önemli bir şey yok -belki başlangıçta, uzayan ve "Andorra"yı hatırlatan ışıklı takdim sahnesi-. Şeref Gürsoyun, hep aynı çizgiyi takibetmekte, bir-iki yerde güçlük çektiği hissini veren, ton dengesizlikleri...
Sonuç : Güzel yazılmış, özenle sahneye konulmuş, iyi oynanan, iyi çalışılmış bir oyun, başarılı bir ilk oyun.

Naciye FEVZİ

Sivas, Erzincan, Erzurum, Kars, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun, Sinop, Kastamonu ve Zonguldakta oynanacaktır.

Bu turneye, eserde rolü olan şu sanatçılar katılacaklardır: Şeref Gürsoy, Sunay Artuk, Baykal Saran, Önder Alkım, Gürbüz Bora, Halûk Kurdoğlu, Meral Gözendor, Serpil Uzman, Ertan Dinçer ve Olcay Poyraz.

Fuar temsilleri

Devlet Tiyatrosu, bundan başka, önümüzdeki Ağustos ayında, İzmir Uluslararası Fuarının devamı süresince, Fuar Açıkhava Tiyatrosunda bir seri temsiller verecektir.

Bu temsillerde, bu yaz, üç tiyatro eseriyle bir opera, bir operet, bir de bale temsil edilecektir.

Kenterler geliyor

Kent Oyuncuları Topluluğu yakında Ankaraya gelecek ve bu yıl Küçük Tiyatroda temsiller verecektir.

Topluluğun temsilleri 5 Hazirandan 25 Hazirana kadar sürecek ve bu süre içinde iki oyun programda yer alacaktır. Bunlardan birincisi, 5 Hazirandan 14 Hazirana kadar oynanacak olan "Ver Elini Yeni Dünya" adlı oyundur. Brian Friel'in yazdığı oyunu Âsûde Zeybekoğlu dilimize çevirmiş, Müşfik Kenter sahneye koymuş, dekorlarını Doğan Aksel çizmiştir.

İkinci oyun "Karakolda" adını taşımaktadır. İlk defa, bundan yıllarca önce, Küçük Sahnenin oynamış olduğu bu eseri de Tevfik Sadullah Sidney Kingsley'den dilimize çevirmiş, Yıldız Kenter sahneye koymuş, dekorlarını da gene Doğan Aksel çizmiştir. "Karakolda" temsilleri 15-25 Haziran arasında verilecektir.

Kent Oyuncuları topluluğunun turnesiyle Ankaraya gelecek olan sanatçılar şunlardır: Yıldız Kenter, Müşfik Kenter, Şükran Güngör, Kâmran Yüce, Bülent Koral, Sema Özcan, Erol Günaydın, Güler Kıpçak, Uğur Say, Pekcan Koşar, Candan İsen, Işık Gürpınar, Zehra Ağralı, Raif Esmer, Erdal Özyağcılar, Mustafa Alabora, Ali Poyrazoğlu, Demircan Türkdoğan, Emin Şahin, Erdoğan Akduman, Tarık Kesmen, Kaya Tankut.

Festivaller

Cannes: Ödüller

Yirminci yaşını dolduran 19. Uluslararası Cannes Film Festivali, yirminci yıldönümünün verdiği bir ağırbaşlılıkla geçti ve kapandı. Festivallerin en renklisi, en canlısı ve skandalı en bol olanı olarak tanınan Cannes'ı, eski ziyaretçiler tanımakta güçlük çektiler. Ne havuza itilen yıldız adayları, ne sütyen askısı tam zamanında kopan unutulmuş oyuncular, ne denizde bikiniyle basın toplantısı yapan yıldızlar vardı. Oysa, yıldız yönünden Cannes Festivali her zamanki gibi bu yıl da zengindi. Monica Vitti, Geraldine Chaplin, Michel Morgan, Jeanne Moreau, Orson Welles, Samy Davis Jr., Kirk Douglas, Glenn Ford, Rock Hudson, Omar Shariff, Vittorio Gassman, Michael Caine... ve kalabalık bir yıldız adayları kümesi Cannes'ın misafiriydiler. Ama hepsi akıllı usluydular. Nasıl akıllı uslu olmasınlar ki, on yıl önce şansını denemek için Cannes'da fırsat gözlemeye gelen yıldız adayı Sophia Loren bile bu yılki Cannes Festivalinin jürisine başkanlık ediyordu!

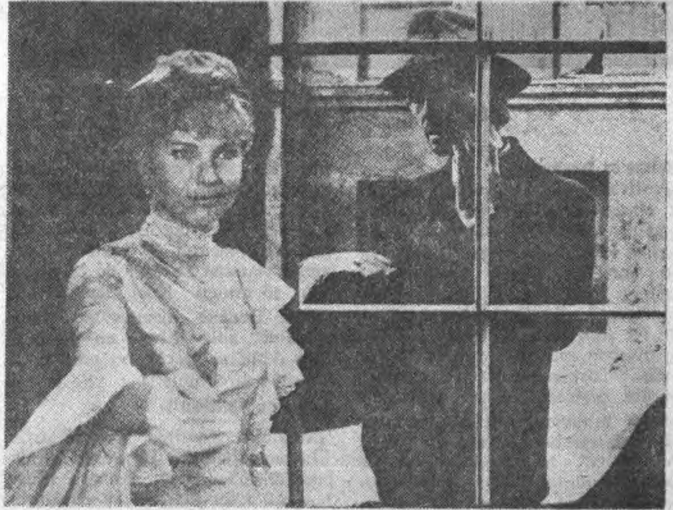
Cannes Festivalinin ilk yılı 1946'dan bu yana, festivalde Altın Palmiye ödülü kazanmış bütün ülkelere, sinemanın dışındaki kültür faaliyetlerini göstermek için birer gece düzenlemek hakkı tanınması, bu yılki festivali yalnız bir film gösterisi olmaktan çıkardı. İsveç balesinden Japon tiyatrosuna, sovyet kemancı Leonid Koganın konserinden Rio karnavalının samba, bossanova, macumba şarkıcı ve dansçılarına ve fransız şarkıcı Gilbert Becaud'nun konserlerine kadar çok çeşitli gösterilere yol açtı.

Kaliteli bir festival

Fakat bunlar film gösterilerini gölgelemedi. Zaten bu yıl, yarışma dışı gösterilen ikisi hariç, öbürleri resmen katılan 24 filmin çoğu, Cannes'da şimdiye kadarki en yüksek kalite ortalamasını tutturacak çeşitten eserlerdi. Asıl şaşılacak yön, şimdiye kadar her vakit büyük gürültülere yol açan jüri kararlarının bu defa itiraza uğramamasıydı. Anlaşılan, festivalle birlikte jüri ve seyirciler de yirmi yaşın olgunluğuna ulaşmışlardı.

Jüri, festivalin büyük ödülü olan Altın Palmiyeyi bir fransız filmiyle bir italyan filmi arasında paylaştırdı. Fransız filmi 28 yaşındaki genç yönetmen Claude Lelouche'un "Un homme et une femme - Bir Erkekle Bir Kadın"ıydı. Genç bir dulla genç bir otomobil yarışçısının aşk macerasını büyük bir sadelikle işliyen filminde Lelouche, deyişi bakımından "yeni dalga"nın ele avuca sığmaz yönetmeni Jean-Luc Godard'ı hatırlatıyordu. İtalyan filmi, 1962'de "Divorzio all'italiana - İtalyan Usûlü Boşanma" adlı filmiyle Cannes'da en iyi komedi filmi ödülünü kazanan Pietro Germi'nin "Signoreve signori - Bayanlar, Baylar" adlı yeni komedisiydi. Gerek "İtalyan Usûlü Boşanma", gerek "Sedotta e abbandonata - Kandırılmış ve Bırakılmış"ta sicilyalıların gelenek ve göreneklerini yeren Germi, bu defa küçük bir italyan şehrinin toplumsal yaşayışını hicvetmekteydi.

Festivalin en iyi kadın oyuncu ödülünü, ingiliz yönetmen Karel Reisz'ın "Morgan, a suitable case for treatment - Morgan, Tedaviye Muhtaç Bir Hasta" filmindeki rolüyle Vanessa Redgrave kazandı. Ünlü ingiliz oyuncu Michael Redgrave'ın hepsi oyuncu olan ailesinin -Baba Michael, Anne Rachel Kempson, oğul Corin, kız Lynn ve Venessa- en genci Venessa Redgrave perde ve sahnenin yeni parlamağa başlıyan yıldızıdır. Buna karşılık, en iyi erkek oyuncu ödülünü kazanan -Norveçli yazar Knut Hamsun'un romanından danimarkalı yönetmen Henning Carlsen'in perdeye aktardığı "Sult - Açlık" adlı İsveç - Norveç - Danimarka filmiyle- isveçli oyuncu Per Oscarson uzun bir perde ve sahne hayatından gelmektedir. Bugün 39 yaşında olan Oscarson 17 yaşında İsveç Krallık Tiyatrosunda çalışmağa başlamış, 1945'tenberi filmlerde oynamıştır. Oscar son özel yaşayışında da renkli bir kimse olarak tanınmaktadır. Dünya barışının hararetli bir savunucusu olarak kendi memleketinde mücadeleye girişmiş, nükleer silâhlar aleyhinde konuşmalar yapmış, "dünya vatandaşlığı" düşüncesini savunmuştur.

G. Lindblom ile P. Oscarsson "Aclık"ta
Renkli bir şahsiyet

Jüri, festival seyircileri için yeni olan bu iki oyuncunun yanında emektar bir oyuncuyu da unutmayarak türk seyircilerinin çok iyi tanıdığı italyan oyuncu Toto'ya Pier Paolo Pasolini'nin "Uccellacci e uccellini - Büyük Kuşlar ile Küçük Kuşlar" filmindeki oyunu için mansiyon vermiştir.

"Bayanlar, Baylar"dan bir sahne
İtalyan usulü sevişme

Welles'in başarısı

Festivale, Shakespeare'in eserlerinden derlediği Falstaff tipini işleyip oynıyarak katılan Orson Welles (Bk. AKİS, Sayı: 622), bu yılın şerefine konan Uluslararası Cannes Film Festivalinin yirminci yıldönümü ödülünü kazanmıştır. En iyi yönetmen ödülü ise, cumhuriyetimizin onuncu yılında Türkiyede "Türkiyenin Kalbi Ankara" filmini çeviren sovyet yönetmen Sergey Yutkeviçin "Lenin Polonyada" adlı eserine verilmiştir. "Lenin Polonyada", hayatının büyük bir kısmı sürgünlerde ve hapislerde geçen Sovyetler Birliğinin kurucusunun, nadir olarak kavuştuğu sakin bir dönemini işlemektedir. Fransız eleştirmecilerle ingiliz eleştirmecileri ikiye bölen, tartışmalara yol açan ingiliz filmi "Alfie"yi jüri, kendi özel ödülüne lâyık görmüştür. Bilindiği gibi, Lewis Gilbert'in çevirdiği bu film, çapkın bir erkeğin maceralarını anlatmaktadır. Geçen yıl Romanyanın, büyük ödülü beklenmedik şekilde kazanması üzerine, dikkatlerini bu yılki rumen filmine toplıyanlar da hayalkırıklığına uğramışlardır. Jüri, rumanyalı genç yönetmen Mircea Muresan'ın "Rascoala - Alevli Kış" adlı ilk filmini, ilk eserlere verilen ödülle değerlendirmiştir. Festivale biri yarışma dışı iki büyük filmle katılan Birleşik Amerika ise, ancak iki genç sinemacının, 30 yaşındaki yapımcı Marshal Backlar ile 28 yaşındaki yönetmen Noel Black'ın çocuklar üzerine çevirdikleri "Skaterdater" adlı filmle en iyi kısa film ödülünü alarak bu yılın ödül listesine girebilmiştir.

Ankara festivali

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Fransız Kültür Heyetinin ortaklaşa düzenledikleri Ankara Uluslararası Kısa Filmler Festivalinin ikincisi bu haftanın başında başladı, haftanın sonunda sonuçlanacaktır. Birincisi geçen yıl yapılan bu festivale sanat değeri taşıyan kısa filmler katılmaktadır. Türkiyede diplomatik temsilcilikleri bulunan bütün ülkelere açık olan bu festivale geçen yıl onbir ülke katılmış, birinciliği polonyalı genç yönetmen Zbigniew Raplewskinin "Araby - Arap Atları" adlı filmi kazanmıştı. Raplewski daha sonra festival tüzüğünün birinci gelen filmin yönetmenine sağladığı hakkı kullanarak üç kişilik bir ekiple Türkiyeye gelmiş, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı hesabına kırk gün kalarak Türkiye ile ilgili iki kısa film çevirmişti. Raplewski bu yılki festivale de katılmaktadır.

Ankara Uluslararası Kısa Filmler Festivalinin ikincisi ilkinden daha büyük rağbet görmüştür. İlk festivale onbir ülke katılmışken, bu yıl bunların sayısı yirmibire yükselmiştir. Ayrıca, festivalin üzerine dikkati daha çok toplamak amacıyla, bu yılki jürinin başkanlığı ünlü fransız yönetmen Roger Vadim'e teklif edilmiş, o da bunu kabul etmiştir. Jüride Vadim'den başka Türkiye, Polonya, Bulgaristan ve Kanadadan birer temsilci bulunmaktadır.

Festivalin ilk günü, geçen yılın birincisi Raplewskinin "Kurtarıcılar" adlı dokuz dakikalık bir filminden başka Kanadadan J.-C. Labrecque'in "60 Cycles - 60 Devir", Bulgaristandan Hackivsinin "Margaritka", Tunustan "Seigneur Julius", Çekoslavakyadan Lachene'nin "Tatranski", Fransadan Champion'un "La rose et le sel - Gül ve Tuz", Yugoslavyadan Basaranır "Ruke i niti", Hindistandan Wadhaninin "Khajuraho"su yer almaktaydı. Festivalin son iki gününde de Türkiye, İsveç, Almanya, İngiltere, İran, İtalya, Macaristan, Sovyetler Birliği, İsrail, Romanya, Portekiz, Japonya ve Belçikayı temsil eden filmler gösterilecektir. Türkiye festivale Turizm ve Tanıtma Bakanlığının "Mevlâna" adındaki onbir dakikalık filmiyle katılmaktadır. Jürinin birinci, ikinci ve üçüncü seçeceği filmler bu hafta sonunda topluca gösterilecektir.